

KSIĄŻKA
BIBLIOTEKA
INFORMACJA

1984 **5**

bibliotekarz

MIESIĘCZNIK STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

Biblioteka Brytyjska

SPIS TREŚCI

W kraju	127
W Europie i na świecie	130
Masz problem - przyjdź do nas! /Małgorzata Kłossowska/	132
Biblioteka Brytyjska - 2 /Rafał Kozłowski/	135
SBP w działaniu	145
Gromadzenie prasy codziennej i tygodników w bibliotekach /Marek Andrzejewski/	146
Witold Belza - społecznik i bibliotekarz /Józef Podgóreczny/	150
Wydawnictwa bibliofilskie Biblioteki Narodowej /Andrzej Kłossowski/	153
Mało czasu na czytanie	155
Jeszcze nie jest za późno /Juliusz Bernard/	160
Chiny: dynamiczny rozwój bibliotek /Oskar Szumski/	163
Profesorskie konfrontacje /Oskar Szumski/	166
Przepisy prawne /TeŻar/	169

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

Nr 5

WARSZAWA

ROK LI

W kraju

18 maja w gmachu nowej siedziby Biblioteki Narodowej odbyło się plenaryjne posiedzenie Zarządu Głównego SBP z udziałem przewodniczących okręgów. Na posiedzenie przybyli również goście z Wydziału Kultury przy KC PZPR, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, członkowie honorowi Stowarzyszenia, przewodniczący sekcji i komisji, redaktorzy czasopism.

Dyskutowano nad sprawozdaniem z działalności Prezydium ZG za okres 10 III 1983 - 15 III 1984; dokonano wstępnej oceny zorganizowanych w I kwartale br. walnych zebrań w okręgach; wymieniono uwagi dotyczące kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy oraz roli SBP w tym zakresie. Zdecydowano, że Zarząd Główny powoła organ opiniotwórczy - Radę Naukową SBP ds. doskonalenia zawodowego bibliotekarzy.

Dyr. Janusz Nowicki poinformował o pracach Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej, a dyr. Bogusław Cichy o podjętych już działaniach i planach Ministerstwa Oświaty i Wychowania w zakresie współpracy ze środowiskiem bibliotekarzy.

Powołano kol. Zofię Płatkiewicz /WBP Poznań/ do składu ZG i do prezydium na stanowisko zastępcy sekretarza generalnego, kol. Andrzeja Jopkiewicza na przewodniczącego Komisji Nagród i Odznaczeń, kol. Stanisława Badonia na red. naczelnego czasopisma "Bibliotekarz". Podjęto uchwałę o przystąpieniu SBP do fundacji Biblioteki Uniwersyteckiej w Szczecinie.

Z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka zostały przyznane tegoroczne nagrody prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży. W zakresie upowszechniania, za prace metodyczne oraz działalność organizatorską w dziedzinie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży nagrodę otrzymała Zofia Sierykow z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. Serdecznie gratulujemy.

Jubileusz 35-lecia działalności obchodził Wojewódzki Dom Kultury we Wrocławiu. Z tej okazji odbyło się w dniach 4-6 czerwca sympozjum naukowe poświęcone działalności domów kultury w Polsce Ludowej. Wrocławski WKD jest inicjatorem i organizatorem takich inicjatyw jak doroczne spotkania muzykujących rodzin, turniej "Kolorowe wsie", ogólnopolskie przeglądy dorobku plastyków-amatorów itd.

Redakcja "Bibliotekarza" dotacza swe gratulacje i życzenia dalszej owocnej działalności.

13 VI 1984. W nowej siedzibie Biblioteki Narodowej przy Al. Niepodległości 213 odbyło się założycielskie posiedzenie Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA przy Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich.

Postanowiono, że w zakres prac Komitetu wejdą m. in. następujące działania: koordynacja współpracy instytucji bibliotekarskich z IFLA, popularyzacja działalności IFLA, wśród bibliotekarzy polskich, propaganda osiągnięć bibliotekarstwa polskiego za granicą oraz organizacja posiedzeń różnych ogniw IFLA w Polsce. Zgodzono się też co do celowości zorganizowania w Polsce konferencji ogólnej IFLA.

Wybrańo zarząd komitetu, w skład którego weszli przedstawiciele SBP, Biblioteki Narodowej, Biblioteki Sejmowej, Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteki PAN w Warszawie, Biblioteki SGPiS oraz Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zarząd Komitetu, który ukonstytuuje się w najbliższym czasie, zobowiązany został do opracowania programu działalności oraz struktury organizacyjnej i przedstawienia ich członkom jeszcze przed rozpoczęciem ferii letnich.

10 IV 1984 - W Warszawie zmarła prof. dr Helena Więckowska, zasłużona bibliotekarka Biblioteki Narodowej, wieloletnia dyrektorka Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, wychowawca kilku pokoleń polskich bibliotekarzy, Honorowy Członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Pogrzeb odbył się 16 kwietnia na Cmentarzu Powązkowskim.

10-11 IV 1984 - W Koszalinie odbyła się doroczna narada dyrektorów wojewódzkich bibliotek publicznych. Omówiono wyniki pracy bibliotek publicznych w 1983 r., zapoznano się z aktualnymi pracami Instytutu Książki i Czytelnictwa oraz przedyskutowano doświadczenia związane z wykorzystaniem bibliobusów. Wysłuchano też informacji o działalności WiMBP w Koszalinie. W programie było też zwiedzanie bibliotek publicznych w woj. koszalińskim.

7 V 1984 - Do obchodów dorocznych Dni Wrocławia włączyły się biblioteki wrocławskie. W związku z odsłonięciem w tych dniach pomnika Juliusza Słowackiego Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich zorganizowała wystawę pt. "Słowacki w zbiorach i publikacjach Ossolineum". WiMBP zaś zorganizowała wystawę pt. "Kultura polska we Wrocławiu 1945-1946" oraz sesję popularno-naukową poświęconą wybranym problemom kultury Wrocławia. Przedstawiono referaty na temat prasy wrocławskiej, literatury Dolnego Śląska oraz pierwszych lat działalności bibliotek publicznych we Wrocławiu.

10-11 V 1984 - W Radziejowicach koło Warszawy odbyła się konferencja poświęcona działalności wojewódzkich bibliotek publicznych o statusie naukowym. Zapoznano się z dotychczasowymi kierunkami prac badawczych prowadzonych przez te biblioteki oraz wytyczono zadania na przyszłość.

18-25 IV 1984 - Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej w Toruniu mgr Ryszard Dorożyński reprezentował bibliotekarstwo polskie podczas obchodów Dni Kultury Polskiej w Związku Radzieckim.

Ważniejsze międzynarodowe konferencje bibliotekarskie w drugiej połowie 1984 r.

- 13-18 sierpnia. Nairobi. Kenia. Seminarium przedkonferencyjne. Temat: Kształcenie bibliotekarzy na poziomie elementarnym.
- 15-17 sierpnia. Amsterdam, Holandia. Posiedzenie ekspertów IFLA na temat bibliotek dla niewidomych.
- 19-25 sierpnia. Nairobi. Konferencja ogólna IFLA. Temat: Podstawy służb informacyjnych dla rozwoju narodu: tworzenie nawyków czytelniczych;
- 17-27 września. Haga, Holandia. 42 kongres Fid. Szczegółowych informacji udziela: FID General Secretariat, POB 90402, 2509 CH, The Hague, Netherlands.
- 9-13 października. Nikozja, Cypr. 19 Kongres Międzynarodowego Biura Książki dla Młodzieży. Temat: Produkcja, dystrybucja i recepcja literatury dla dzieci i młodzieży szczególnie w krajach trzeciego świata. Szczegółowych informacji udziela: Cyprus Association on Books for Young People, c/o Pedagogical Academy, Nicosia, Cyprus.
- 15-17 października. Haga. Posiedzenie bibliotekarzy bibliotek geograficznych LIBER. Szczegółowych informacji udziela: Ms S. Tyacke. The British Library, Map Library, Great Russell Street, London WC1B 3DG, England.

IFLA Journal, 1984 nr 1

W Europie i na świecie

Dyrektor generalny UNESCO zwrócił się do państw członkowskich z propozycją zwołania w 1985 r. IV Międzynarodowej Konferencji na temat edukacji ludzi dorosłych. Poprzednia konferencja odbyła się w 1972 r. w Tokio. W programie IV konferencji znalazłyby się następujące zagadnienia: rozwój edukacji dorosłych od 1972 r. i jej dalsze perspektywy; wkład wychowania dorosłych do rozwiązywania problemów współczesnego świata; formy współpracy międzynarodowej i regionalnej najlepiej służące edukacji dorosłych i in. W programie konferencji uwzględnione zostaną rezultaty seminariów i sesji poświęconych problemom edukacji dorosłych, które odbyły się w różnych krajach świata w latach 1981-1984.

Wzrasta liczba bibliotek na Kubie. W 1963 r. było ich zaledwie 27, w roku 1970 już 51, a w 1980 r. - 196. Plan społeczno-gospodarczy państwa na lata 1981-1985 przewiduje dalszy wzrost ilości bibliotek, głównie ruchomych, które będą obsługiwać czytelników w zakładach pracy i na wsi.

Interesujące znalezisko. W bibliotece uniwersytetu w Tartu /Estonia/ znaleziono szkic zatytułowany Inferno Michała Anioła. Według opinii znawców jest to studium do fresku znajdującego się w watykańskiej Kaplicy Sykstyńskiej.

Arabskie czasopismo bibliotekarskie. Rada naukowa Instytutu Dokumentacji w Tunisie zaczęła wydawać czasopismo pt. "Revue maghrébine de documentation", w którym drukowane będą prace związane z problemami bibliotekarstwa i informacji naukowej w krajach północnej Afryki.

Międzynarodowe kontakty. Biblioteka Narodowa im. Cyryla i Metodego w Sofii prowadzi wymianę wydawnictw z 1100 bibliotekami z 84 krajów świata. Średnio każdego roku otrzymuje tą drogą do 16 tys. książek i ponad 5 tys. czasopism w zamian za wysyłanych ok. 20 tys. książek i 4 tys. czasopism bułgarskich.

Książki dla niewidomych. Poprawiły się warunki wypożyczania książek dla niewidomych w południowych Czechach. Do 1982 r. mogli oni korzystać z książek mówionych w oddziale muzycznym biblioteki naukowej w Czeskich Budziejowicach, ale okazało się, że w tych warunkach niemożliwa była indywidualna praca z czytelnikami. Toteż wyodrębniono dział książki mówionej

w tej bibliotece. W tym roku zaś zaczęto wydawać materiały szkoleniowe dla bibliotekarzy pracujących z czytelnikami niepełnosprawnymi.

Konkurs naukowy. Z okazji 40 rocznicy Powstania Słowackiego oraz wyzwolenia Czechosłowacji Ministerstwo Kultury Słowackiej Republiki Socjalistycznej i Macierz Słowacka ogłosiły konkurs na prace teoretyczne z zakresu księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa, bibliografii i informacji naukowej. Konkurs rozpoczął się 1 kwietnia tego roku i trwać będzie do połowy 1985 r. Wyniki ogłoszone zostaną 30 października 1985 r.

Nowy biuletyn informacyjny IFLA. Sekcja Szkół Bibliotekarskich IFLA zaczęła wydawać biuletyn informacyjny. Redaktorką biuletynu, który ukazywać się będzie raz w roku, jest Miriam Tees z uniwersytetu McGill w Montrealu. Pierwszy numer ukazał się z datą 27 kwietnia 1984 r. Zawiera on m.in. wykaz referatów wygłoszonych w sekcji na 49 konferencji IFLA w Monachium, informację o posiedzeniu Stałego Komitetu sekcji w Amsterdamie w grudniu 1983 r., wiadomość o nawiązaniu przez sekcję współpracy z Międzynarodową Federacją Dokumentacji oraz z Międzynarodową Radą Archiwistów /ICA/, a także program posiedzeń sekcji podczas 50 konferencji ogólnej IFLA w Nairobi w sierpniu 1984 r.

Przygotowania rozpoczęte. Jak informuje zastępca przewodniczącego Komitetu Wykonawczego brytyjskiego Stowarzyszenia Bibliotek Russell Bowden, rozpoczęto już przygotowania do 53 konferencji ogólnej IFLA, która odbędzie się w sierpniu 1987 r. w Brighton.

Encyclopedia on-line. Amerykańska encyklopedia akademicka /Academic American Encyclopedia/ zawierająca ponad 29 tys. haseł, dostępna jest w systemie on-line. Jest ona corocznie poprawiana i uzupełniana. Użytkownik może wyszukać hasło przy pomocy indeksów krzyżowych i uzyskać wydruk całego tekstu lub tylko jego części.

Online Review 1983 nr 3.

Pracownicy informacji w USA. W 1983 r. w USA zatrudnionych było w działalności informacyjnej 1650 tys. ludzi, z czego 10% pracowało w bibliotekach. Niemal połowa pracowników zatrudniona jest w analizowaniu, projektowaniu i zarządzaniu systemami informacyjnymi.

Online Review 1983 nr 4.

Masz problem — przyjdź do nas!

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego /GBP/ - biblioteka naukowa, od 1 I 1974 funkcjonuje jako samodzielna jednostka organizacyjna w resorcie pracy, płac i spraw socjalnych. Zbiory: około 42 000 wol. książek oraz 12 700 wol. czasopism. 480 tytułów czasopism bieżących. Biblioteka pełni jednocześnie funkcję działowego ośrodka informacji w dziedzinie pracy.

19 pracowników, w tym 15 działalności podstawowej.

Adres: 00-496 Warszawa, ul. Mysia 2, czynna pon.-piątek 9-15³⁰
tel. 29-96-33, dyr.-sekr., 21-71-34 z-ca dyr., OIN, 28-12-41 w. 349 wy-
pożyczalnia, katalogi

Bibliotekę naszą interesuje człowiek i jego praca, jego problemy związane ze środowiskiem i ludźmi; przepisami, których musi przestrzegać i uprawnień, które nabywa w trakcie pracy. Interesują nas także problemy ludzi, którzy zakończyli aktywne życie zawodowe i są na emeryturze. Zagadnienia pracy interesują nas więc z różnych punktów widzenia:

praca i jej teoria; historia pracy; zatrudnienie /planowanie, struktura, zasoby pracy, polityka kadrowa na szczeblu zakładu i w skali regionu/; przygotowanie kadr /orientacja zawodowa, kształcenie, doksztalcanie i doskonalenie, kwalifikacje, zawód i jego wykonywanie/; organizacja pracy /racjonalizacja, organizacja stanowiska pracy, wykorzystanie czasu pracy, postęp techniczny, zarządzanie i kierowanie kadrami/; normowanie pracy; wydajność pracy /jej analiza, pomiar, czynniki wpływające na wydajność/.

Ale także warunki pracy /bhp, fizjologia pracy, ergonomia, materialne środowisko pracy, nadzór i kontrola/; płace /polityka państwa w tym zakresie, zróżnicowanie płac, taryfikacja, charakter motywacyjny, udział ruchomej części płac w wynagrodzeniu pracownika/; prawo pracy /kodeks pracy, umowy zbiorowe, regulaminy, stosunek pracy, ochrona pracy, urlopy, dyscyplina i czas pracy, wynagradzanie za pracę, rozstrzyganie sporów pracowniczych/; warunki życia pracujących /dochody ludności, budżety rodzinne, koszty utrzymania, minimum socjalne, działalność socjalna zakładów pracy, wypoczynek pracowników i ich rodzin, budżet czasu, czas wolny od pracy/; psychologia i socjologia pracy /stosunki międzyludzkie, humanizacja pracy, adaptacja pracowników, przydatność zawodowa, motywacja, stosunek do pracy/; zabezpieczenie społeczne /ubezpieczenia emerytalne, rentowe, rodzinne, macierzyńskie, od wypadków, problemy pomocy społecznej/; związki zawodowe i samorząd robotniczy; statystyka pracy i warunków bytu.

To w skrócie główne grupy problemowe gromadzonych zbiorów. Jest to obszernie rozumiana problematyka pracy /w aspekcie teoretycznym, ekonomicznym, organizacyjnym, prawnym, społecznym/ oraz nauk z nią związanych. Przedstawionym wyżej tematom podporządkowane są prowadzone kata-

logi zbiorów, różne kartoteki, a także wydawnictwa informacyjne /o charakterze ciągłym i jednorazowe/. Warto je po krótko scharakteryzować.

"Bibliografia Ekonomicznych i Społecznych Zagadnień Pracy. Piśmiennictwo polskie za rok..." - Rocznik, częściowo adnotowany, obejmuje piśmiennictwo polskie od 1962 r. Do chwili obecnej ukazało się 12 t. T. 13 zawierający piśmiennictwo za lata 1980-1982 jest obecnie przygotowywany do druku. Zainicjowanie Bibliografii wiązało się z wyodrębnieniem kompleksowej dyscypliny pod nazwą "nauki o pracy" oraz koniecznością ujęcia polskiego piśmiennictwa z tego zakresu w uporządkowanym spisie bibliograficznym.

"Przegląd Dokumentacyjny" - miesięcznik zawierający informację o ciekawszych książkach i artykułach z czasopism zagranicznych z zakresu zatrudnienia, polityki społecznej, prawa pracy, płac itd. posiadanych przez Bibliotekę. Każdy numer zawiera tablicę statystyczną.

"Komunikat Biblioteki" - miesięcznik, zawiera wykaz nowych nabytków, a także informację o sprawozdaniach z podróży zagranicznych /które GBP gromadzi/.

"Praca-płace-sprawy socjalne" - tygodniowy przegląd zawartości czasopism polskich, które wpłynęły do Biblioteki. Stanowi operatywną informację dla pracowników resortu i jednostek podległych.

"Informacja o rozprawach doktorskich i habilitacyjnych z zakresu zagadnień pracy" - ukazuje się raz do roku

Obok tych wydawnictw, opracowywanych i kontynuowanych od lat, Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego wydaje bibliografie monotematyczne, poświęcone węższemu zagadnieniu. Jedne z nich powstają na zamówienie resortu pracy, inne - z inicjatywy Biblioteki. Do tej pory opracowano m.in. bibliografie na temat: ludzi starych, jakości pracy, problemów rodziny, zatrudnienia kobiet, kodeksu pracy, doskonalenia organizacji i normowania pracy, służb pracowniczych, czasu pracy czy działalności socjalnej zakładów pracy. W swoim czasie opracowano też 2 t. Katalogu filmów o pracy /obejmuje filmy z lat 1960-1979/.

Główna Biblioteka Pracy przywiązuje dużą wagę do współpracy z innymi bibliotekami i ośrodkami informacji o pokrewnym profilu działania. Ponieważ, zgodnie z planem specjalizacji zbiorów, znalazła się w zespole bibliotek ekonomicznych /jako biblioteka współpracująca z Centralną Biblioteką Ekonomiczną, Biblioteką SGPiS/, wszystkie wydawnictwa informacyjne, opracowywane i wydawane przez Bibliotekę znajdują się także w bibliotekach ekonomicznych.

Formy działalności informacyjnej naszej Biblioteki dostosowywane są do zróżnicowanych potrzeb użytkowników. Ośrodek Informacji Naukowej obok prowadzonych kartotek bibliograficznych, stanowiących podstawę do redagowanych później wydawnictw, opracowuje zestawienia tematyczne z zakresu swojej specjalizacji /na zamówienie resortu oraz instytucji pozaresortowych/.

Informację na ten temat przekazuje jednocześnie do wykazów opracowywanych przez Bibliotekę Narodową i CINTE.

Pracownicy Ośrodka zbierają także literaturę do prac naukowo-badawczych Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. Dokumentują ciekawsze książki i czasopisma z zakresu pracy, wprowadzając stosowne informacje do obiegu krajowego /za pośrednictwem CINTE/ oraz do obiegu zagranicznego /w ramach porozumienia między urzędami pracy krajów RWPG/.

Ze zbiorów korzystają zainteresowani szeroko pojętą problematyką pracy, płac i spraw socjalnych. Problematykę tę można nazwać interdyscyplinarną lub międzydziałową, tzn. występującą w różnych aspektach w wielu dziedzinach nauki i gospodarki. To z kolei sprawia, że krąg czytelników Biblioteki jest bardzo szeroki, daleko wykraczający poza pracowników oraz jednostki organizacyjne resortu pracy, płac i spraw socjalnych. Najliczniej korzystają z Biblioteki pracownicy naukowcy, reprezentujący uczelnie ekonomiczne, uniwersytety, instytuty naukowo-badawcze oraz praktycy zatrudnieni w administracji różnego szczebla. Sięgają do naszych zbiorów wiodące dla gospodarki narodowej zakłady przemysłowe oraz - coraz częściej - studenci studiów stacjonarnych i zaocznych, doktoranci. Korzystają także pracownicy bibliotek i ośrodków informacji wszelkich typów i kategorii.

Mimo¹, że działalność Biblioteki omówiona jest w ogólnie dostępnych informatorach, uważamy, że jej zbiory, kartoteki i wydawnictwa nie są w pełni wykorzystywane. Odnosi się to głównie do prowadzonych przez bibliotekę kartotek dokumentacyjnych piśmiennictwa krajowego i zagranicznego oraz własnych wydawnictw informacyjnych. Mając to na względzie, w informacji niniejszej ograniczono się do wskazania tematów, do których literaturę można znaleźć w naszych kartotekach oraz zbiorach, a także przedstawienia podstawowych wydawnictw informacyjnych. Pominięto natomiast wszelką statystykę oraz opis działalności całej Biblioteki.

Zainteresowani ekonomicznymi i społecznymi problemami pracy mogą korzystać ze zbiorów Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego drogą wypożyczeń międzybibliotecznych /poprzez swoje biblioteki/ bądź na miejscu w czytelni /14 miejsc/. W czytelni - co jest ważne - zgromadzono m.in. podstawowe kompendia z zakresu pracy, czasopisma wydawane przez Ministerstwo Pracy, Płac i Spraw Socjalnych /jak "Dziennik Urzędowy MPPiSS", "Służba Pracownicza", "Dziennik Urzędowy ZUS"/, wydawnictwa Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych /od początku istnienia/ oraz wszystkie wydawnictwa Biblioteki. W czytelni skorzystać także można z czasopism i wydawnictw Międzynarodowej Organizacji Pracy, ponieważ biblioteka otrzymuje egzemplarz wszystkich jej publikacji.

MALGORZATA KLOSSOWSKA

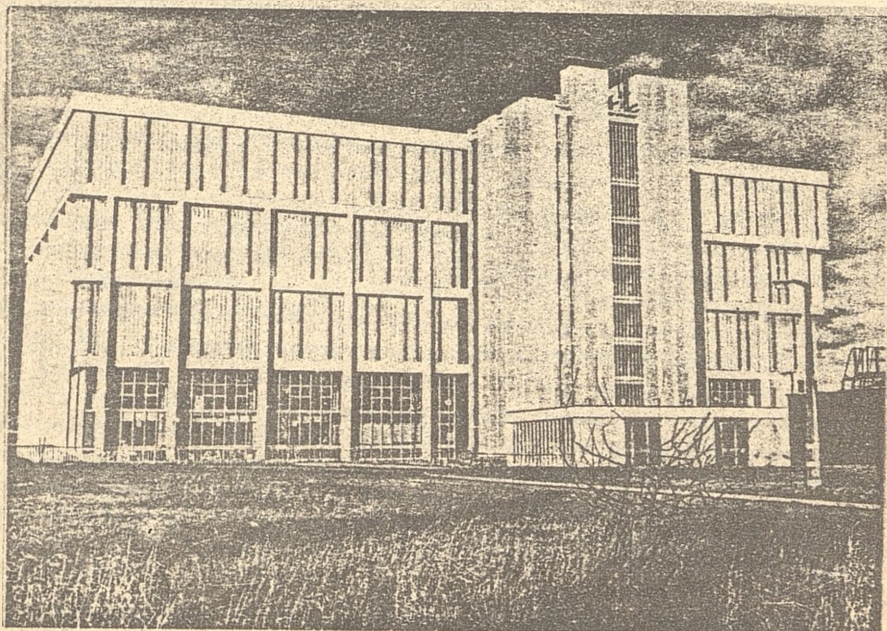
¹ np. "Informator nauki polskiej 1983 r. t. 1" Wwa, CINTE, 1983, s. 721; "Informator o polskich bibliotekach ekonomicznych". Wyd. 2 uzup. Wwa, 1982, s. 34-58. "CBE-CBS, czy Biblioteki i ośrodki informacji w Warszawie". Przewodnik. Wwa, BN, 1977.

RAFAL KOZŁOWSKI

Biblioteka Brytyjska (2)

Cel: kompletność i wszechstronność

Oddział wypożyczeń czyli The British Library Lending Division /BLLD/ powstała z połączenia dwóch bibliotek: Centralnej Biblioteki Narodowej i Narodowej Biblioteki Wypożyczeń dla Nauk Ścisłych i Technicznych. Ponieważ w swoim założeniu działalność jej miała polegać na wypożyczaniu drogą wysyłkową i nie musiała być związana z dużym miastem została usytuowana na wsi w miejscowości Boston Spa, gdzie adoptowano na jej potrzeby baraki, w których podczas wojny produkowano amunicję. Dopiero w 1970 r. otrzymała specjalnie zaprojektowany budynek.

Witok ogólny powierzchni składowej periodyków w Urquhart Building
Oddziału Wypożyczania Biblioteki Brytyjskiej w Bostonie

BLLD zajmuje obecnie teren o powierzchni 24 ha. Powierzchnia starych budynków, a właściwie baraków wynosi 14 tys. m². Powierzchnia nowego budynku posiada powierzchnię 13 tys. m². Długość regałów w starych budynkach barakowych wynosi 50 km, w nowym budynku /Urquhart Building/ również 50 km. Przyrost roczny zbiorów wynosi 6,5 km. Personal liczy obecnie 740 osób, w tym 125 osób z wyższym wykształceniem aka-

demickim. Zadaniem BLLD jest prowadzenie całego systemu wypożyczeń krajowych i zagranicznych, bądź to oryginałów, bądź fotokopii i mikrofilmów. Zarówno wypożyczenia jak usługi reprograficzne są płatne. Każdy rewers kosztuje 1 funta. Działalność Biura Międzynarodowych Wypożyczeń IFLA oparta jest na pracy BLLD. Tam też opracowuje się "Brief Guide to Centres of International Lending and Photocopying" przewodnik po ośrodkach wypożyczeń oryginałów i fotokopii.

Lokalizacja zbiorów BLLD

W starych budynkach, które stanowią ciąg połączonych ze sobą korytarzami baraków, transport poziomy odbywa się za pomocą podwieszonych na linach otwartych tac, które umieszczone są na linie prowadzącej w odległości 4 m od siebie. Ten dziwny transporter czynny jest non-stop przez cały dzień, a na przesuwanie się tace magazynierzy kładą przeznaczone do wysyłki materiały. W oddzielnym pomieszczeniu znajduje się pakownia i wysyłkownia. Tam też otwierane są zwrócone przesyłki i tą samą drogą na tacach z powrotem wędrują na swoje miejsce w magazynie.

Książki ustawione są w układzie numerus currens, czasopisma w układzie alfabetycznym. Ze względu na charakter i przeznaczenie zbioru cechuje go duża liczba kopii. Czasopism do 6 egz., książek do 20 egz. Nowy budynek to magazyn o 8 poziomach. Parter, pierwsze piętro oraz trzy podwójne piętra każde przedzielone metalowym ażurowym stropem. Na każdym z nich w górnej jego części znajdują się czasopisma, w dolnej książki. Na parterze budynku w dużej sali odbywa się akcesja olbrzymiego wpływu, przede wszystkim czasopism, których na bieżąco rocznie wpływa 51.500 tytułów ze 100 krajów w tym 3 tys. tytułów w alfabecie cyrylicy. Transport całego materiału pionowo i poziomo odbywa się przy pomocy taśmowego urządzenia "Pater Noster". Materiały wędrują w pojemnikach sterowanych komórką fotoelektryczną. BLLD wyposażona jest w 56 aparatów do wykonywania kopii elektrostatycznych, 4 aparaty do wykonywania odbitek kserograficznych z mikrofilmów o wydajności 24 tys. stron każdy oraz 8 aparatów do wykonywania mikrofilmów.

Opracowanie zbiorów

Zbiory BLLD charakteryzuje duża różnorodność. Liczą łącznie: ponad 3 mln wol. druków zwartych i ciągłych oraz ok. 2 mln 250 tys. dokumentów w postaci mikroform. Katalog tytułów czasopism znajdujących się w magazynach liczy 140 tys. haseł. BLLD posiada ok. 100 tys. druków cyrylicy. Bieżący wpływ książek w języku angielskim wynosi ok. 75 tys. wol.

rocznie. Druków cyrylickich ok. 7 tys. wol. rocznie. W magazynach znajduje się ok. 1723 km mikrofilmów. Mikrofisz ok. 1.500.000 fiszek. Przetłumaczonych artykułów znajduje się w magazynach ok. 437 tys. /zaczęto gromadzić w r. 1961/, a rocznie przybywa ich ok. 15 tys.

Bardzo cenną jest literatura raportów naukowych /research reports/, zbierana w najszerszym zakresie z 90 krajów, licząca 1.755.000 jedn. z rocznym wpływem 110 tys. jedn. Dysertacje doktorskie z terenu USA liczą ok. 350 tys. jedn. z rocznym wpływem 60 tys. jedn. /większość na mikrofilmie/. Gromadzenie rozpoczęto w 1970 r.

Zbiory muzyczne liczą 37 tys. jed. z rocznym wpływem 6.500 jed.

Sprawozdania z konferencji /conference proceedings/ na różne tematy z wszystkich dziedzin i w różnych językach liczą ok. 103 tys. jed. z rocznym wpływem ok. 12 tys. jed. Zaczęto je zbierać w 1964 r.

Obok wymienionych zbierane są od roku 1962 wszystkie oficjalne wydawnictwa brytyjskie /Government publications/ w liczbie 10 tys. jed. rocznie. Od 1954 r. gromadzone są wszystkie publikacje UNESCO.

Nie ma wprawdzie wspólnego obszernego katalogu, który by obejmował swym zakresem całość znajdujących się w BLLD materiałów lecz istnieją różne katalogi kartkowe i publikacje drukowane rejestrujące przedstawiony materiał. Są to:

Centralny Katalog Książek /Union Catalogue of Books - UCB/ zawiera 2.450.000 kart z rocznym wpływem 210 tys. kart. Podaje on sigla bibliotek Zjednoczonego Królestwa. Osiemdziesiąt procent kart z tego Katalogu znajduje pokrycie w zbiorach BLLD.

Katalog publikacji urzędowych liczy 260 tys. kart z wpływem rocznym 4 tys. kart.

Katalog konferencji zawiera 85 tys. kart.

Katalog muzyczny liczy 70 tys. kart z rocznym wpływem 10 tys. kart.

Katalog starych druków zawiera 255 tys. opisów z rocznym wpływem 6 tys. opisów. /Są to kopie mikrofilmowe oryginałów znajdujących się w Reference Division w Londynie/.

Centralny katalog druków słowiańskich /Slavonic Union Catalogue - SUC/ liczy 300 tys. opisów z wpływem rocznym 25 tys. opisów.

Obok nich istnieją jeszcze inne katalogi: np. Conference Index, Reports Index, Russian Book Catalogue, Translations Index.

Ten ostatni katalog obejmuje swym zasięgiem tłumaczenia wykonywane poza BLLD, która w tym zakresie współpracuje ściśle z "National Translations Center" w Chicago. Ośrodek ten rejestruje wszystkie tłumaczenia wykonywane na terenie USA, a informacje o nich podaje w wydawanym od 14 lat miesięczniku pt. "Translations. Register - Index". O ich ściślejszej współpracy w tym zakresie świadczy fakt, iż 90% tłumaczeń, których opisy zamieszczone są w katalogu znajduje się w magazynach BLLD.

Usługi w zakresie tłumaczeń

Specjalną formę działalności w tym zakresie stanowi "Translations Service" prowadzona przez komórkę zwaną "Translating Section" na rzecz wszystkich potrzebujących z terenu Zjednoczonego Królestwa. Jest to zresztą pierwszy z pięciu warunków, które musi spełniać osoba zamawiająca tłumaczenie /musi ona być mieszkańcem Zjednoczonego Królestwa/. Pracę tę rozpoczęto w 1960 r. w National Lending Library. Wykonuje się obecnie tłumaczenia z ponad 500 czasopism obejmujących swym zakresem wszystkie gałęzie wiedzy. Tłumaczy się z różnych języków za wyjątkiem: francuskiego, włoskiego, niemieckiego i hiszpańskiego. Rocznie dokonuje się przekładów 1.200 artykułów, pięciu książek oraz 13 czasopism głównie radzieckich w całości "od okładki do okładki". Są to czasopisma techniczne oraz z zakresu nauk ścisłych. Wydawcami są firmy angielskie: Pergamon Press Ltd. Mac Millian and Ca. Ltd, the Chemical Society i in. Dotąd przetłumaczono 14 tys. artykułów i 135 książek głównie radzieckich i japońskich.

Wartość informacyjna zebranego materiału i jego powszechna dostępność jest duża, dzięki akcji wydawniczej jaką prowadzi BLLD. I tak wszystkie wpływające bieżąco czasopisma opracowywane są w publikacji pt. "Current Serials Received".

Sprawozdania z konferencji wydawane są w miesięczniku "Index of Conference Proceedings Received". Całość materiału w zakresie konferencji w ujęciu retrospektywnym za lata 1964-1973 została opracowana i wydana w tomie "BLL Conference Index". Jest to wydawnictwo unikatowe w skali światowej, z powodu rangi materiału jaki zawiera.

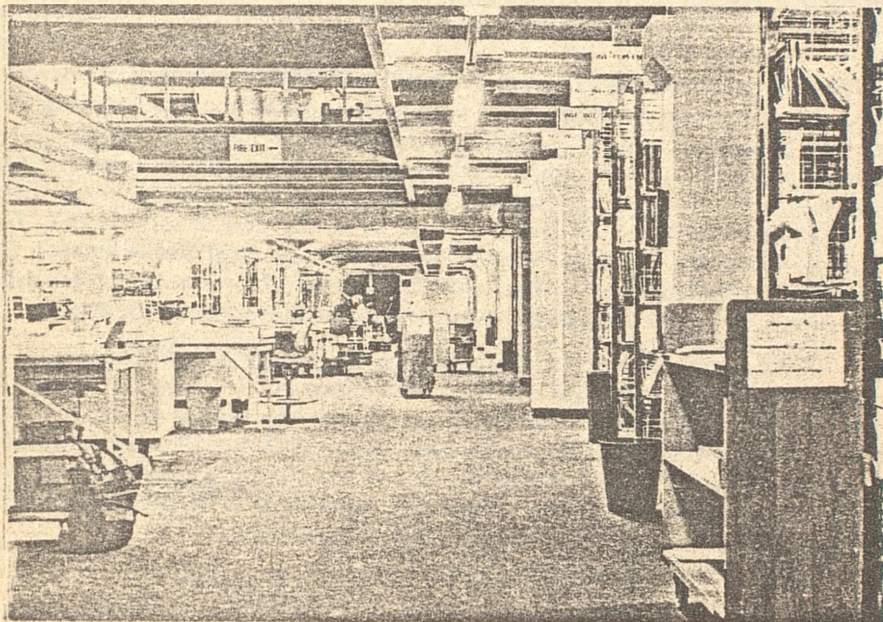
Wpływająca literatura raportów wydawana jest w miesięczniku "BLLD Announcement Bulletin". Przetłumaczone artykuły zamieszczone są w wydawnictwie "BLLD Article Translations". Listę przetłumaczonych książek opublikowano w postaci broszury "Translated books available from the BLLD".

Wypożyczenia

Podstawowym zadaniem dla którego został powołany Dział Wypożyczeń jest usługowość w zakresie: wypożyczeń literatury angielskiej dla zagranicy, literatury obcej dla bibliotek angielskich, oraz koordynacji całości wypożyczeń międzynarodowych.

Lending Division dąży do tego, aby całość literatury wypożyczanej z kraju i sprowadzanej do kraju była przez nią kontrolowana. Liczba próśb o wypożyczenie materiałów z terenu Wielkiej Brytanii wynosiła w 1979 r. 2 mln. 376 tys. Liczba próśb z zagranicy 485 tys., z tego 460 tys. doty-

czyło fotokopii, a 25 tys. materiałów oryginalnych. Z tego pozytywnie zostało zrealizowane ze zbioru Lending Division 83,5%. Nie zrealizowano 5,8% rewersów. W zbiorach innych bibliotek zlokalizowano 5% rewersów. Ścisłą współpracą w tym zakresie istnieje przede wszystkim z Biblioteką Uniwersytecką w Cambridge i Bodleian Library w Oxfordzie. Te dwie biblioteki zostały do niej wciągnięte w zakresie wypożyczeń międzynarodowych prowadzonych przez biblioteki narodowe. Z wypożyczeń korzysta 400 zagranicznych bibliotek w 58 krajach. Tylko 8% próśb przychodzi z krajów pozaeuropejskich.

Dział Wypożyczania Biblioteki Brytyjskiej w Bostonie

Książki i czasopisma wypożyczane są na okres jednego miesiąca. Przed jego upływem można termin zwrotu przedłużyć.

Mimo dużej liczby kopii tego samego tytułu istnieje zasada, że gdy trzech czytelników oczekuje w kolejce na książkę czy czasopismo, biblioteka dokonuje zakupów nowego egzemplarza. Tylko część czytelników korzysta z całości dzieła lub zeszytu czasopisma, większość bo 85 proc. jest zainteresowana treścią jednego lub paru rozdziałów książki czy też pojedynczym tytułem. W tej sytuacji na podstawie prośby - rewersu z książki lub czasopisma - wykonuje się kserograficzną odbitkę żądanego tekstu. Odbitkę tę wysyła się czytelnikowi na podstawie przysłanego rewersu. Zarówno rewers na książkę, rocznik czasopisma, czy zeszyt czasopisma kosztuje 1 funta. Za tę sumę wykonuje się też kserograficzne odbitki. W sumie, dzięki takiej gospodarce biblioteka nie ponosi strat.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z prawem wydawniczym angielskim wolno wykonywać tylko 20 proc. odbitek z całości druku zwartego, nawet wtedy gdy służy to celom naukowym. BLLD w pełnionych funkcjach wypożyczeń kopii i oryginałów stara się być samowystarczalną. Zyski z wykonywanych odbitek pokrywają straty przy wysyłce oryginałów.

Współpraca w ramach systemu MEDLARSA

W BLLD znajduje się centrum systemu MEDLARS /Medical Literature Analysis and Retrieval System/ dla Zjednoczonego Królestwa. Lending Division jest odpowiedzialna za brytyjski wkład do bazy danych, którą stanowi National Library of Medicine w Bethesda pod Waszyngtonem, jak również za organizację poszukiwań bibliograficznych na terenie Zjednoczonego Królestwa. Tygodniowo wykonuje się ok. 15 do 20 zestawień tematycznych. Każde z nich zawiera ok. 100 informacji. Terminal znajdujący się w Boston Spa ma bezpośrednie połączenie on-line z NLM. Biblioteki nie posiadające własnego terminala korzystają z banku danych w Bethesda poprzez BLLD.

W 1979 r. wykonano 860 retrospektywnych zestawień. Miesięcznie z materiałów bieżących wykonuje się ok. 280 zestawień, co daje ok. 3 tys. zestawień rocznie. W 1979 r. wprowadzono do indeksu Medlarsa 23.944 artykułów. Współpraca z NLM rozpoczęła się w 1974 r. Dla użytkowników Medlarsa w marcu 1976 r. wydano "Handbook for Users". Inne wydawnictwa Medlarsa wydane w BLLD to: "Medlars handbook", "Index Medicus", "Comulated Index Medicus", "Medical subject headings".

Wydział Badań i Rozwoju

Początki Wydziału Badań BL sięgają do Urzędu Informacji Naukowej i Technicznej /Office for Scientific and Technical Information/, który powstał w 1965 r. w ramach Ministerstwa Oświaty i Nauki. Działalność jego była pod wieloma względami zbliżona do działalności niewielkiej rady naukowej w ramach Departamentu Oświaty i Nauki. Funkcje Urzędu Informacji obejmowały popieranie badań naukowych dotyczących komunikacji naukowej, klasyfikacji, indeksowania, gromadzenia i wyszukiwania informacji. Od chwili powstania inicjował on badania potrzeb użytkowników w celu uzyskania danych, na podstawie których możnaby planować lepsze usługi informacyjne. Urząd Informacji współdziałał w koordynowaniu działalności informacyjnej rządu i organizacji prywatnych w Wielkiej Brytanii oraz w zapewnieniu współpracy międzynarodowej. Wkład Urzędu wniesiony do badań i rozwoju w zakresie informacji w Zjednoczonym Królestwie jest wielki.

W związku z utworzeniem Biblioteki Brytyjskiej i zamierzonych przez nią funkcji badawczych stało się celowym włączenie dotychczasowych doświadczeń i zasobów Urzędu w ramy Biblioteki. Dotychczasowy zakres działania Urzędu poszerzono z nauk przyrodniczych i społecznych na dziedziny sztuki i nauki humanistyczne. Należy zaznaczyć, iż stan osobowy wzrósł bardzo nieznacznie. Wydział Badań i Rozwoju został włączony do British Library w 1974 r. Nowemu wydziałowi zabezpieczono status i poziom funkcji pełnionych uprzednio przez Urząd, zwłaszcza funkcje popierania badań w dziedzinie nauki i techniki. Zorganizowano go świadomie jako oddzielną komórkę poza trzema głównymi działami Biblioteki Brytyjskiej. Dyrektor Wydziału podlega bezpośrednio dyrektorowi Zarządu Biblioteki Brytyjskiej.

Wydział Badań i Rozwoju zainicjował szereg projektów międzynarodowych badań i bierze udział w pracach zespołów roboczych oraz komisji międzynarodowych organizacji. W 1978 r. zatrudnił 32 pracowników, z tej liczby 21 osób posiadało przygotowanie zawodowe na poziomie uniwersyteckim.

Corocznie Wydział publikuje w numerowanej serii sprawozdania z finansowanych przez niego badań. Są one następnie przesyłane do BLLD. Lista ich jest rozprowadzana bezpłatnie tak jak publikacja Wydziału "News letter". Większość raportów również rozprowadzana jest bezpłatnie. W latach 1978-79 Wydział Badań opublikował 12 raportów płatnych i 44 bezpłatnych.

Bibliografia uzupełniająca

1. Barr K. P. Shelf arrangement of english language books at the BLLD. BLL Review 4/2/1976.
2. Barr K. P. Systems and procedures at the BLLD. BLL Review 4/3/, July 1976, pp 71-78.
3. British Librarianship Today. Editor: Saunders W. L. Library Association, 1976. Five chapters, comprising 111 pages, are devoted to the British Library.
The British Library: Introduction. Harry Hookway
The British Library Reference Division
 - The Division as a whole. Donovan Richnell
 - The Department of Printed Books. R J Fulford
 - The Department of Manuscripts. D P Waley
 - The Department of Oriental Manuscripts and Printed Books. G E Marrison
 - The Science Reference Library. M W HillThe British Library Lending Division, Maurice B Line
The British Library Bibliographic Services Division. Richard E Coward.
The British Library Research and Development Department. John C Gray.
4. The British Library. First-sixt Annual Report 1973/4. - 1978/79. London. Published by The British Library Board.

5. British Library Act 1972. London. Published by Her Majesty's Stationery Office.
 6. The British Library Lending Division in 1978/79. Interlending Review, 7/3/ July, 1979. pp 69-80.
 7. British Library Research and Development Department research priorities 1979-81. Journal of Documentation 35/2/ June 1979, pp 137-150.
 8. Chillag J. P. Documents in microformat at the British Library Lending Division. Microdoc. 14/3/ 1975 pp 73-81.
 9. Chillag J. P. Dont be afraid of report. BLLD Review i /2/ October 1973 pp. 39-51.
 10. Coward R. E. Marc format: an international revision exercise. Program 8/3/, July 1974, pp. 134-136.
 11. Davey J. S., Smith E. S. The overseas services of the British Library. Lending Division. Unesco Bulletin for Libraries 19/5/. September-October 1975, pp 259-267.
 12. O'Hanlon M. J. British Library research and development: current projects and future trends. The Inf. Scient. Vol. 9: 1975, nr 3 s. 99-106.
 13. Harley A. J. The UK MEDLARS service. Bulletin of the American Society for Information Science 2/4/. 1975, pp 16-17.
 14. Hookway H. T. The resources of the British Library. Aslib Proceedings 27/1/ January 1975, pp 2-7.
 15. Humphreys K. W. The British Library. Journal of Librarianship vol. 4: 1972 nr 1 s. 1-13.
 16. Line M. B. Access to resources through the BLLD. Aslib Proceedings 27/1/ January 1975, pp. 8-15.
 17. Line M. B. The British Library and the future of interlibrary lending. BLL Review 3/2/ April 1975, pp 37-43.
 18. Line M. B. The British Library and the provision of music on interlibrary loan. Brio 12/1/ Spring 1975, pp 1-6.
 19. Line Maurice B., Steemson Robert J. Interlibrary lending in the United Kingdom. Interlending Review 6/3/ April 1978, pp 31-38.
 20. Report of the National Libraries Committee. London 1969 HMSO.
 21. Translated books available from the BLLD. The British Library Lending Division 1976.
 22. Wells A. J. New patterns in bibliographic services. The role of the Bibliographic Services Division of the British Library. The Proceedings Papers and Summaries of Discussions at the Public Libraries Conference. Aberdeen. 1974. Published by the Library Association.
-

The British Library

The British Library Board

Store Street, London WC1E 7DG

Tel: 01-636 0755

Telex: 22787

Lending Division

[National Central Library + National Lending Library for Science and Technology]

Boston Spa, Wetherby West Yorks
LS 23 7BU Tel: 0937 843434
Telex: 557 381

Reference Division

[British Museum Library]

Bibliographic Services Division

[British National Bibliography]

Store Street, London WC1E 7DG
Tel: 01-636 0755 Telex: 22787

Research and Development Department

[OST+]

Sheraton House Great Chapel Street
London W1V 4BH
Tel: 01-7346767

Central Administration

Sheraton House Great Chapel Street
London W1V 4BH
Tel: 01-734 5767

Department of Printed Books

Great Russell Street
London WC1B 3DG
Tel: 01-636 1544
Telex: 21462

Department of Manuscripts

Great Russell Street
London WC1B 3DG
Tel: 01-636 1544
Telex: 21462

Department of Oriental Manuscripts and Printed Books

Great Russell Street
London WC1B 3DG
Tel: 01-636 1544
Telex: 21462

Science Reference Library

[National Reference Library of Science and Invention]

Newspaper Library

Colindale Avenue
London NW9 5HE
Tel: 01-205 6039

Holborn Branch

[Patent Office Library]

(mainly industry-oriented books and journals)
25 Southampton Buildings
Canary Lane London WC2A 1AW
Tel: 01-405 8721 Telex: 266959

Bayswater Branch

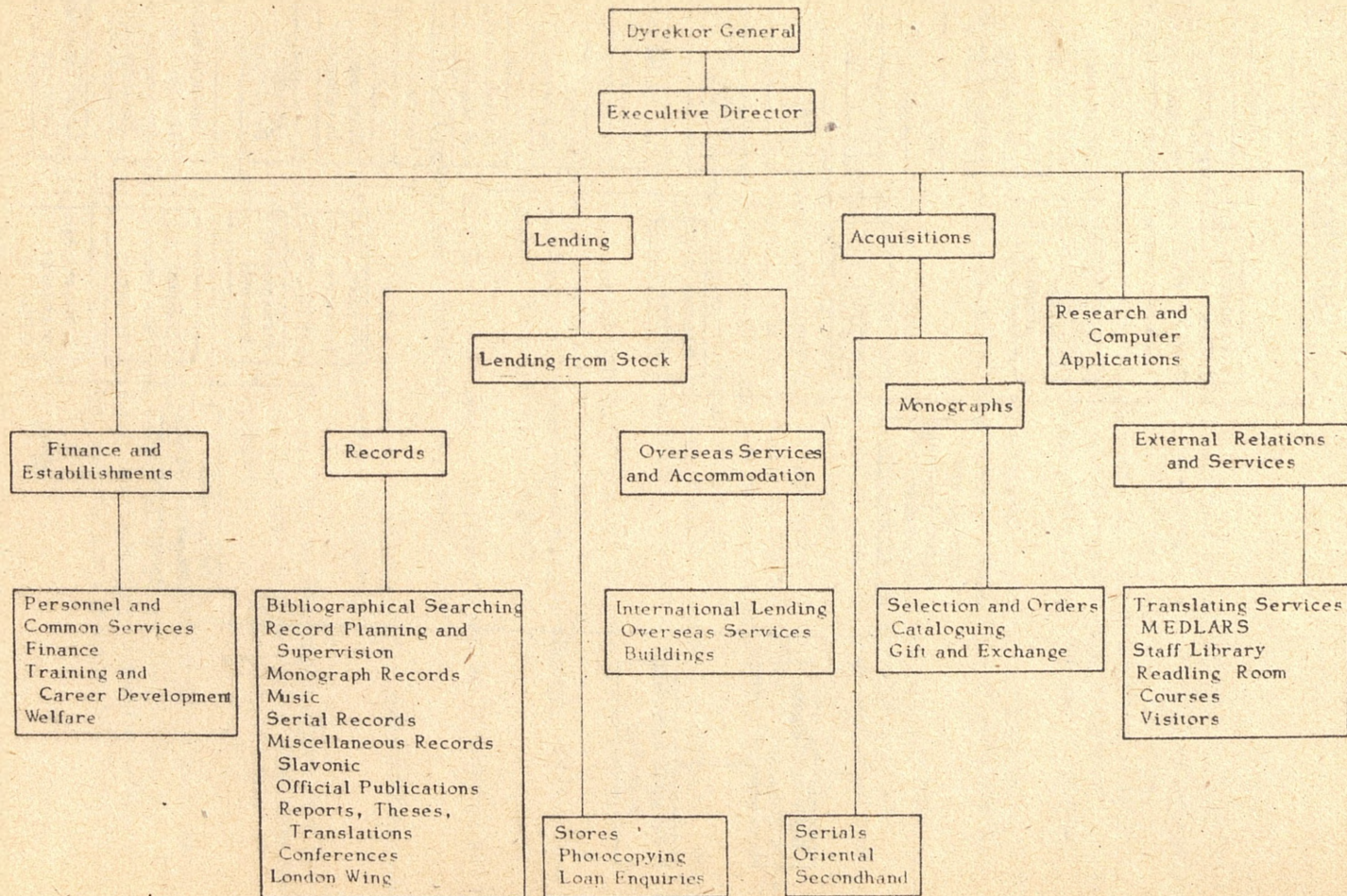
(mainly life - sciences books and journals)

10 Porchester Gardens
Queensway London W2 4DE
Tel: 01-727 3022 Telex: 22717

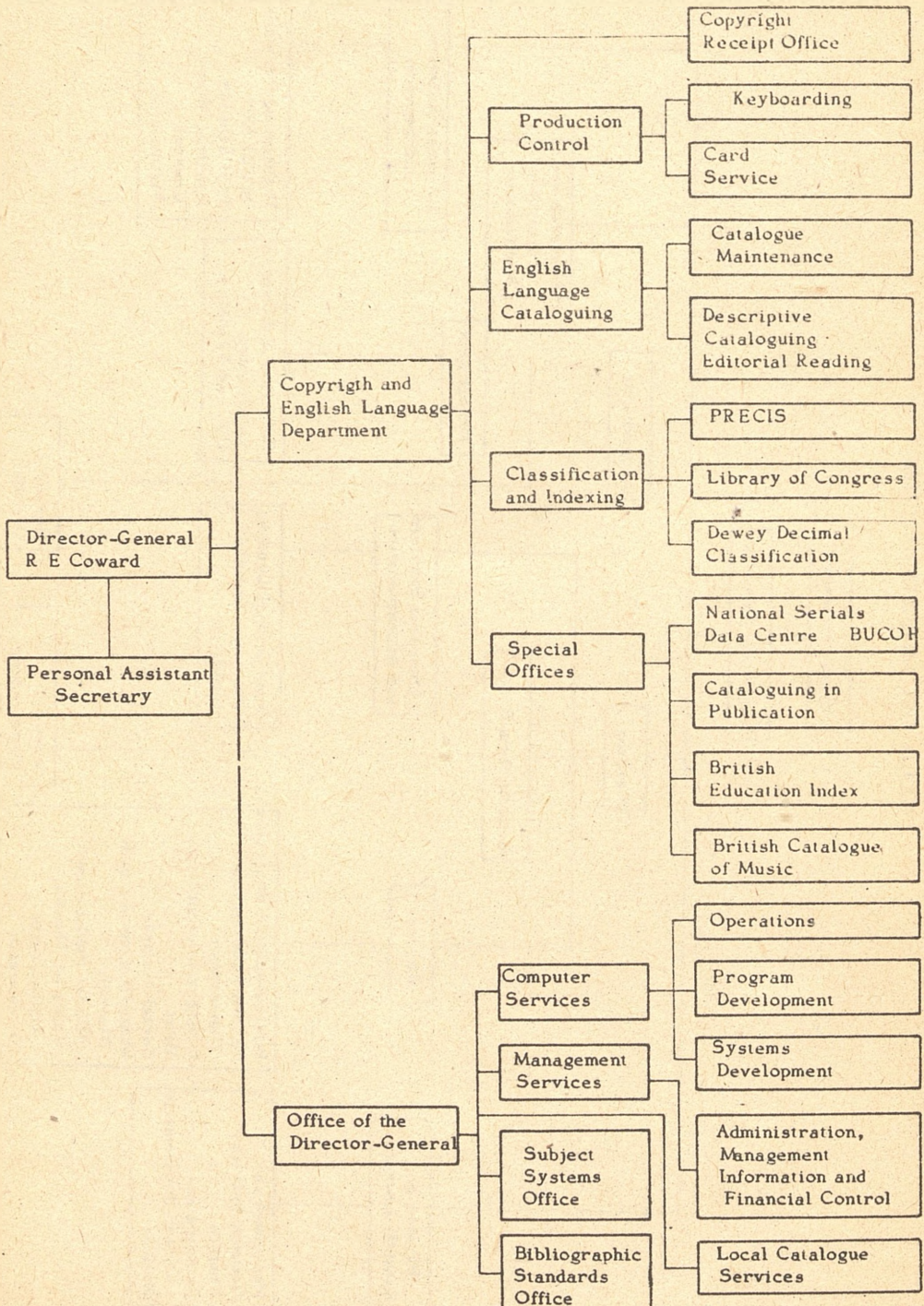
Notes

- 1 Square brackets indicate superseded titles. The three Departments of the Reference Division in Great Russell Street are housed in the British Museum but are not part of the Museum.
- 2 The British National Book Centre is now the Gift and Exchange Section of the Lending Division at Boston Spa.
- 3 The Bibliographic Services Division now includes the UK National Serials Data Centre, the British Union Catalogue of Periodicals /BUCOP/ and the Copyright Receipt Office /formerly of the British Museum/.

BLLD ORGANISATION CHART

BIBLIOGRAPHIC SERVICES DIVISION ORGANIZATION CHART

SBP w działaniu

13 IV 1984 - Odbyło się posiedzenie Prezydium Zarządu Głównego SBP. Omówiono stan przygotowań do narady z udziałem przewodniczących zarządów okręgów, postanowiono wprowadzić bonifikaty przy zakupie wydawnictw i prenumeracie czasopism wydawanych przez SBP dla członków stowarzyszenia oraz przystąpić do fundacji Biblioteki Uniwersyteckiej w Szczecinie. Postanowienia te muszą być zaakceptowane przez plenum Zarządu Głównego.

18 IV 1984 - Kol. S. Kubów przedstawił organizację i działalność SBP na szkoleniu bibliotekarzy-metodyków resortu oświaty i wychowania w Kaliszu.

26-27 IV 1984. Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych SBP wspólnie z Książnicą Miejską w Toruniu zorganizowały sesję popularno-naukową na temat "Czytelnictwo niewidomych i niedowidzących oraz osób starszych". Wygłoszone zostały referaty poświęcone zagadnieniom rehabilitacji, biblioterapii, czytelnictwu niewidomych w Polsce oraz roli literatury w okresie starzenia się człowieka. Uczestnicy sesji wysłuchali również montażu poezji poetów niewidomych okresu 40-lecia w wykonaniu niewidomych - członków Klubu Dyskusyjnego Książki Mówionej działającego w Toruniu. Przy okazji sesji odbyło się też zebranie Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, podczas którego omówiono dalsze kierunki działalności sekcji.

Pierwszego dnia sesji obecni byli m.in. Janusz Nowicki z MKiSz oraz Kubów, a przez cały czas sesji Halina Kamińska z MKiSz. Wręczyła ona Klubowi Dyskusyjnemu Książki Mówionej dyplom uznania podpisany przez min. Kazimierza Żygulskiego.

10 V 1984 - Kol. S. Kubów omówił problemy działalności SBP na spotkaniu z bibliotekarzami w Świdnicy, woj. wałbrzyskie.

27 IV 1984 - Kol. S. Kubów omówił problemy działalności SBP podczas szkolenia bibliotekarzy Śląskiego Okręgu Wojskowego.

5 V 1984 - Z inicjatywy Zarządu Okręgu SBP we Wrocławiu tegoroczną Nagrodę Wrocławia otrzymała m.in. kol. Rozalia Najwer, bibliotekarka w Szkole Podstawowej Nr 16 we Wrocławiu.

Z inicjatywy Zarządu Okręgu SBP we Wrocławiu w dniu 8 czerwca br. odbyło się spotkanie wrocławskich członków Narodowej Rady Kultury z władzami politycznymi i administracyjnymi województwa. Głównym tematem dyskusji były nowe zadania bibliotek, wynikające z postanowień Ustawy o upowszechnianiu kultury.

Gromadzenie prasy codziennej i tygodników w bibliotekach

Znaczenie prasy jako źródła informacji dla humanistów, politologów czy też ekonomistów w okresie ostatnich kilkudziesięciu lat wyraźnie zwiększyło się i na pewno będzie wykazywać tendencję wzrastającą. Nie trzeba chyba szerzej rozwódzić się nad zasadnością gromadzenia roczników pism w naszych placówkach bibliotecznych, zwłaszcza zaś w bibliotekach o profilu naukowym. Zarazem wydaje się, że złożonej kwestii kompletowania roczników prasowych w księżnicach nie poświęca się u nas, jak do tej pory, należytej uwagi. Zagadnienie to jest jakby, całkiem zresztą niesłusznie, traktowane w sposób marginalny.

Winno się w tym miejscu przypomnieć, że w Polsce kompletność zachowanych wydawnictw periodycznych przedstawia się wyjątkowo niekorzystnie a wiele pism przetrwało do naszych czasów w formie szczątkowej lub znany je już tylko z opisów bibliograficznych. Problem kompletności prasy nie jest zresztą obcy i krajom, których biblioteki, w przeciwieństwie do polskich księżnic, w wyniku obu wojen światowych nie poniosły poważniejszych strat.

W Polsce ponadto stosunkowo późno zaczęto kompletować prasę na szerszą skalę. Tak np. w Bibliotece Jagiellońskiej objęcie w 1968 r. stanowiska dyrektora przez Karola Estreichera zapoczątkowało zmianę stosunku do problemu gromadzenia prasy w tej najstarszej polskiej księżnicy. Jednak dopiero w międzywojennym dwudziestoleciu przystąpiono w Bibliotece Jagiellońskiej do systematycznego uzupełniania, meliorowania i katalogowania zasobów prasowych. Nie zawsze można było jednak uzupełnić braki i dlatego też Biblioteka Jagiellońska nie posiada w swoich zbiorach kompletów pism krakowskich z XVIII i XIX w.

Nawet zresztą i po II wojnie św. nie wszystkie wydawnictwa wpływały do odnośnych księżnic. Mimo wydania już w listopadzie 1944 r. pierwszego zarządzenia o egzemplarzu obowiązkowym występują braki w powojennych rocznikach i np. żadna biblioteka nie dysponuje kompletem "Życia Warszawy".

Z uwagi na rozmiary poszczególnych roczników gazet czy tygodników gromadzenie ich w bibliotekach natrafia na znacznie większe przeszkody aniżeli gromadzenie książek. Wyraźniej wówczas daje o sobie znać ciasnota lokalowa wielu rodzimych bibliotek, brak miejsca w magazynach na narastające szybko zasoby, niedostatki w zakresie ich technicznego wyposażenia. Część bibliotecznych magazynów nie została zaprojektowana z myślą o przechowywaniu w nich, zajmujących przecież wiele miejsca, roczników prasy. Dostosowanie zaś niektórych pomieszczeń magazynowych do spełniania nowych funkcji ma często charakter "prowizorki", która w praktyce trwa la-

tami i ma negatywny wpływ na zabezpieczenie przechowywanych zbiorów. Nieodpowiednie regały, zbyt mała przestrzeń między nimi, wadliwe ułożenie oprawionych i luźnych roczników, wszystko to na pewno nie sprzyja należytej konserwacji zasobów czasopiśmienniczych. Przy projektowaniu nowych pomieszczeń bibliotecznych, a zwłaszcza adaptacji dla celów bibliotecznych innych budynków zbyt mało, w odczuciu piszącego te słowa, zwraca się uwagi na pomieszczenia magazynowe dla zszywek i oprawionych roczników pism.

Jedną z innych bolączek jest występujący stosunkowo często brak koordynacji poszczególnych posunięć między placówkami bibliotecznymi położonymi w tym samym mieście i kompletowaniem np. przez kilkanaście bibliotek tego samego dziennika. Pomijając już ograniczone na ogół możliwości magazynowania, aspekt finansowy, stosunkowo niewielką korzyść dla czytelników zaznaczmy, że dokonuje się to niekiedy kosztem innych pism. Część bibliotek przejawia często nie uzasadnione ambicje uzupełniania zbiorów pism, które w bardzo małym stopniu wiążą się z ich profilem. W większym zakresie powinno się dążyć do kompletowania i następnie do oprawiania gazet oraz tygodników, które w bibliotekach występują nader rzadko i co do których istnieje niebezpieczeństwo, iż zachowane numery ulegną zniszczeniu bądź też rozproszeniu. Szczególnie dotyczy to pism małonakładowych, periodyków o krótkim żywocie, gazet i tygodników wydawanych na tzw. prowincji. Częstokroć bowiem i pisma terenowe mają duże wartości poznawcze.

Wydaje się również, iż problemowi gromadzenia w rodzimych bibliotekach pism poświęca się jeszcze zbyt mało uwagi na wszelkiego rodzaju szkoleniach stawiających sobie za cel podnoszenie kwalifikacji bibliotekarzy. Odnoszę wrażenie, że zagadnienie konieczności gromadzenia, uzupełniania i melioracji prasy jest jeszcze nie w pełni dostrzegane przez część bibliotekarzy. Konieczne jest tutaj uczulenie pracowników na wagę kompletowania gazet i tygodników oraz na potrzebę informowania, w przypadku rezygnacji gromadzenia danego pisma, kompetentnych placówek. Nie może bowiem dochodzić do karygodnych wręcz posunięć za jakie należy uznać oddanie na makulaturę kilkunastu roczników hamburskiego magazynu "Der Spiegel". To że wspomniany tygodnik praktycznie nie był czytany w danej placówce wcale nie oznaczało, że należało się go całkowicie pozbyć. Przeciwnie wiele innych bibliotek przyjęłoby do swoich zbiorów bez chwili wahania roczniki tego ciekawego, aczkolwiek często kontrowersyjnego pisma.

Przykładów niewłaściwego gospodarowania zbiorami pism można by przytoczyć jeszcze więcej. Z uwagi jednakże na ramy objętościowe i charakter niniejszego artykułu ograniczymy się jedynie do zasygnalizowania innych kwestii.

Poważnym utrudnieniem w korzystaniu w krajowych bibliotekach z roczników prasy codziennej i tygodników jest niedostateczna jeszcze informacja, brak centralnych katalogów w pełnym tego słowa znaczeniu, znikoma liczba odpowiednich informatorów. Opracowanie takich katalogów czy

też informatorów jest naturalnie zajęciem czasochłonnym i wymagającym pewnych "rezerw" osobowych. Ponadto nie wydaje się aby narastające całymi latami zaległości dało się nadrobić w stosunkowo krótkim czasie. Dużym utrudnieniem również jest nieopracowanie jeszcze w niektórych rodzimych bibliotekach wszystkich posiadanych pism, zwłaszcza obcojęzycznych. Szczegółowy wykaz wszystkich wydawnictw periodycznych, okresu w którym się one ukazywały oraz stopnia kompletności poszczególnych roczników jest przecież niezbędną pomocą dla samych bibliotekarzy jak i dla pracowników nauki.

Nawet w przypadku sporządzenia centralnego katalogu praca nad nim winna być w dalszym ciągu kontynuowana, jako że jest sprawą niemalże pewną, iż będzie on wymagał licznych uzupełnień i uwzględniania najnowszych nabytków. Złożoność tego problemu można zauważyć zapoznając się z zawartością czterotomowej bibliografii wydawanej w języku niemieckim prasy lewicowej autorstwa Alfreda Eberleina /Die Presse der Arbeiterklasse..., Berlin 1968 - 1970/, którego informacje dotyczące pism przechowywanych w polskich bibliotekach wymagają jednak uzupełnień. Nie zmienia to w niczym faktu, że ta iście benedyktyńska praca bibliografa z NRD ma dużą przydatność i należałoby sobie tylko życzyć aby równie pożyteczne inicjatywy wydawnicze miały miejsce i u nas. Bibliografie takie oszczędziłyby jednocześnie zainteresowanym czytelnikom wiele czasu i zmniejszyłyby trudności poszukiwania interesujących pism.

Odczuwalny powszechnie w kraju kryzys gospodarczy ograniczył możliwości rozwoju reprografii. Dlatego też trzeba obecnie przywiązywać wielką uwagę do tego aby przeznaczać do mikrofilmowania przede wszystkim roczniki pism, które nie mają w innych polskich bibliotekach dubletów, pisma mające duże znaczenie dla polskiej kultury, a których stan zachowania oraz jakość papieru stwarza poważne niebezpieczeństwo zniszczenia. Gazety, jak wiadomo, są często drukowane na najgorszym gatunku papieru i mogą przetrwać 20 - 30 lat, podczas gdy żywot mikrofilmu jest dłuższy. W razie potrzeby też można go przez kopiowanie przedłużyć.

Przy kompletowaniu bądź uzupełnianiu zbiorów pism winno się w miarę możliwości coraz częściej sięgać do nowoczesnych środków, tzn. do reprografii. Tradycyjne bowiem środki nie są w stanie w sposób zasadniczy przyczynić się do poprawy istniejącego stanu rzeczy. Mikrofilm umożliwia zaś uzupełnianie luk w oparciu o zasoby kilku a nawet niekiedy kilkunastu bibliotek.

Bezspornie postęp techniki będzie dostarczał coraz to lepszych możliwości reprograficznych. Z tym wszakże, iż ze względów ekonomicznych jeszcze długo polskie biblioteki nie będą w stanie w należnym stopniu wykorzystywać "nowinek technicznych". Brak odpowiednich środków finansowych będzie się musiał ujemnie odbić na efektywności i dynamice poczynań zmierzających do zabezpieczenia i uzupełniania poprzez reproografię zasobów pism w polskich księżnicach. Niewątpliwie zainstalowanie odpowiednich urządzeń do wytwarzania i odczytywania mikrofilmów i mikrofisz jest kosztowną inwestycją. Z drugiej strony trzeba wspomnieć, że ich eksploatacja jest stosunkowo

tania. Korzyści zaś jakie byłyby następstwem modernizacji zaplecza technicznego bibliotek "procentowałyby" bardzo szybko.

Niezależnie wszakże od skromnych środków finansowych wydaje się, że u wielu bibliotekarzy występuje jeszcze tutaj psychologiczna bariera. Jakby większe zaufanie budził oryginał pisma, a jego mikrofilm uważany był jakby za "ostateczność". Zapomina się przy tym, iż mikrofilm zajmuje nieporównanie mniej miejsca w magazynie aniżeli roczniki pism. Oprócz tego mikrofilm a zwłaszcza mikrofiszę gazety czy też tygodnika można stosunkowo łatwo wypożyczać do innych ksiąźnic czego bynajmniej nie da się powiedzieć o oryginałach pism. Tutaj też trzeba widzieć możliwości nowych rozwiązań systemu wypożyczeń; który wydatnie usprawniłby obsługę użytkowników.

W Polsce, w zestawieniu z wieloma innymi państwami europejskimi, zmikrofilmowano dotychczas w sumie niewiele roczników pism. Aczkolwiek należy podkreślić, że Biblioteka Narodowa w dziedzinie mikrofilmowania zbiorów czasopiśmienniczych znajdowała się kilka lat temu na jednym z pierwszych miejsc wśród bibliotek europejskich. Prowadzi ona już od 1950 r. akcję mikrofilmowania pism pochodzących ze zbiorów własnych i zasobów innych ksiąźnic krajowych. Do podstawowych zadań wchodzących w jej skład Zakładu Zbiorów Mikrofilmowych należy mikrofilmowanie czasopism. Do końca lat siedemdziesiątych udało się tam zmikrofilmować blisko 1500 tytułów czasopism. Biblioteka Narodowa duży nacisk kładzie na odtworzenie pełnych kompletów pism wydanych do 1831 r.

Ogólnie jednak "zdolność przerobowa" w tym zakresie polskich bibliotek daleka jest jeszcze od stanu zadowalającego. Wprawdzie w najbliższych latach nie należy oczekiwać odczuwalnych zmian na lepsze tym niemniej warto byłoby już teraz zastanowić się nad długofalową polityką w interesującej nas kwestii i wykorzystywać w szerszym zakresie doświadczenie innych państw, które przy zabezpieczaniu i uzupełnianiu zbiorów czasopiśmienniczych coraz powszechniej wykorzystują mikrofilm

Mikrofilmowanie periodyków jest zwłaszcza powszechnie praktykowane w Stanach Zjednoczonych, gdzie zajmuje się tym kilkadziesiąt wyspecjalizowanych pracowni a roczniki współczesne można nabywać dzięki prenumeracji. W Związku Radzieckim sporządza się rocznie kilka milionów klatek mikrofilmowych z czasopism. Warto w tym miejscu wspomnieć o rozwiązywaniu problemu reprodukcji roczników prasy w Finlandii. W 1951 r. rozpoczęto tam konsekwentnie realizowaną akcję mikrofilmowania wydawnictw periodycznych, która w pierwszej kolejności obejmuje tytuły sprzed I wojny św. i pisma zachowane tylko w jednym egzemplarzu.

MAREK ANDRZEJEWSKI

Odsłonięcie tablicy pamiątkowej

Witold Bełza — społecznik i bibliotekarz

24 lutego br. na ścianie budynku przy Al. 1 Maja 33 w Bydgoszczy odsłonięto spizową tablicę pamiątkową o następującej treści:

"W tym domu mieszkał Dr Witold Bełza /1886-1955/, wybitny działacz, pierwszy polski dyrektor Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy i założyciel Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy. Bydgoszcz 1983 r."

Biblioteka Miejska została założona w 1903 r. z inicjatywy czynników pruskich i miała być bazą germanofilską służącą do wynaradowienia polskiego społeczeństwa Bydgoszczy i okolicy. Miała działać pod kierunkiem hasel wysuwanych przez Ha-Ka-Te na terenie Prowincji Poznańskiej. Gdy w 1920 roku objął obowiązki dyrektora Biblioteki Miejskiej Dr Witold Bełza zbiory jej liczyły około 70 tys. vol., wśród których przypadkowo znalazło się około 300 egz. książek polskich.

Przed młodym dyrektorem stało nie lada zadanie, by tę Bibliotekę przystosować do potrzeb polskiego społeczeństwa i zachować jej charakter placówki naukowej. A trudności były niemałe. W owym czasie brak było książek w b. zaborze pruskim. W dodatku kasa miejska była pusta, brak było wykwalifikowanych bibliotekarzy, władających poprawnie językiem polskim. A jednak Bełza w ciągu swego wieloletniego dyrektorowania /do 1952 r. z przerwą okupacyjną/ wywiązał się świetnie z tego zadania i odchodząc na emeryturę pozostawił poważną bibliotekę i instytucję naukową.

Dr Witold Bełza do tego zadania był świetnie przygotowany. Ur. 8 V 1886 r. w Warszawie. W domu był wychowywany w duchu patriotycznym. Uczył się w jednym najlepszym gimnazjum warszawskim, ale go nie ukończył. Za działalność w organizacji młodzieżowej zmuszony został naukę przerwać. Uczył się później w Chyrowie /Galicja/ i tam uzyskał maturę. Studiował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie uzyskał doktorat. Już jako student pracował dorywczo w Bibliotece Ossolineum i nawiązał kontakty z prasą lwowską. Po skończeniu studiów pracował nadal w Bibliotece Ossolineum i tam gruntownie zapoznał się w swoim zawodzie, pełniąc tam różne funkcje.

Początek I wojny światowej zastał go w Szwajcarii i nie mógł powrócić do kraju /Austrii/. Podjął się pracy zawodowej w Polskiej Bibliotece w Rapperswilu, podwyższając swoje kwalifikacje przy tym ciekawym warsztacie pracy. Tam też nawiązał kontakty z Polonią, włączył się do pracy kulturalno-oświatowej, wygłaszał odczyty, organizował imprezy kulturalne. Po wrócić do kraju, gdy tylko warunki polityczne pozwoliły na to i znów podjął pracę w Ossolineum. Pracował tam do 1920 r. tj. do ogłoszenia konkursu na stanowisko dyr. Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy. Objął to stanowisko we wrześniu /aż do tego czasu nadal prowadził ją dyrektor pruski/.

Zreorganizował ją, ale zachował jej charakter placówki naukowej i przygotował ją do potrzeb polskiego społeczeństwa. Nie tylko zdobywał dla niej księgozbiór z różnych źródeł, ale znacznie rozbudował zbiory m.in. specjalne, starodruki, rękopisy. A że równocześnie był wytrawnym bibliofilem zdobył wiele pozycji unikalnych. Bibliotekę wyposażył we własną intrologatorium i pracownię konserwatorską pod kierunkiem Piotra Karowskiego, który ocalił od zniszczenia znalezione resztki librarii bernardynów bydgoskich z XV i XVI wieku. Niezależnie od Biblioteki Miejskiej równocześnie kierował Biblioteką Ludową, która później została zniszczona przez okupantów hitlerowskich.

Dzięki jego zabiegom i pierwszym polskim bibliotekarzom Biblioteka Miejska już w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości stała się ośrodkiem życia umysłowego i kulturalnego miasta i okolicy. Dr Bełza potrafił dobrze dobrać sobie współpracowników. Byli to nie tylko wytrawni bibliotekarze, ale również działacze życia kulturalnego. Wśród nich należy wymienić Ks. Jana Kleina, który będąc kustoszem Biblioteki równocześnie zajmował się gromadzeniem eksponatów do Muzeum, które doprowadził do jego otwarcia w 1923 r. zostając jego pierwszym dyrektorem. Opracował również ocalałe starodruki z biblioteki bernardyńskiej. Leopold Kronenberg oprócz pracy w Bibliotece był radnym miejskim i wydawał "Nowe Tory"; pierwsze pismo literacko-polityczne w tym regionie, propagował esperanto i zapoczątkował zbiór tych druków w Bibliotece. Dr Teodor Branowski zorganizował Towarzystwo dla badania historii Powstania Wielkopolskiego /1918-19/, Zygmunt Malewski zapoczątkował Archiwum Miejskie Bydgoszczy i był sekretarzem czasopisma kulturalnego "Przeglądu Bydgoskiego". Również Towarzystwo Miłośników miało swoją siedzibę w Bibliotece Miejskiej. Tu też zrodziła się myśl ufundowania pierwszego pomnika na ziemiach polskich Henryka Sienkiewicza. Tu też była siedziba Społecznego Komitetu Budowy Pomnika H. Sienkiewicza pod przewodnictwem Dra Witolda Bełzy. Budowę doprowadzono do końca w 1927 r., a jego odsłonięcie przez Prezydenta Państwa prof. Ignacego Mościckiego stało się wydarzeniem kulturalnym w skali krajowej, a nawet echem odbiło się za granicą.

Dr Bełza w 1923 r. zainicjował powstanie Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy, które reaktywowane po okupacji odgrywa do tego czasu poważną rolę w życiu społecznym miasta i okolicy. W okresie międzywojennym z jego inicjatywy powstała w Bydgoszczy Rada Artystyczno Kulturalna, której był pierwszym prezesem. Przyczyniła się ona poważnie do ożywienia życia kulturalnego miasta m. in. powołania Studium Polskiego Radia i in. Oprócz funkcji dyr. Biblioteki przez wiele lat kierował Wydziałem Kultury i Oświaty Zarządu Miejskiego. Przez pewien czas był kierownikiem literackim bydgoskiego Teatru Polskiego. Oprócz tych funkcji i społecznych obowiązków znalazł jeszcze czas na prace naukowe /w tym zakresie współpracował z prof. Kleinerem/ oraz publicystykę. Pisał felietony literackie i recenzje teatralne, które były zamieszczane zarówno w prasie bydgoskiej, poznańskiej i warszawskiej. Należał do Związku Literatów w Poznaniu.

W okresie okupacji hitlerowskiej był poszukiwany przez gestapo, uniknął represji tylko dlatego, że przed 1 września 1939 r. wyjechał z rodziną na urlop i pozostał w Małopolsce, gdzie się ukrywał. Represje hitlerowskie nie ominęły Biblioteki, został zamordowany dyr. Biblioteki Dr Michał Nycz, dwie bibliotekarki wywiezione zostały do obozu zagłady w Ravensbrück i do Bydgoszczy już nie powróciły. Inne bibliotekarki m.in. Maria Wierzbička i Klara Sarnowska były przesłuchiwane przez gestapo, a następnie zatrudnione jako robotnice w Bibliotece.

Po usunięciu okupanta Dr Bełza powrócił do Bydgoszczy i znów stanął do odbudowania jej księgozbioru częściowo zdewastowanego przez oku-

panta. Udzielał się również społecznie m. in. zainicjował powstanie Koła TPPR w Bydgoszczy, którego był pierwszym prezesem. Reaktywował również Towarzystwo Miłośników Bydgoszczy, które w przygotowaniach do obchodów 60-lecia miasta w 1946 r. odegrało poważną rolę. Jednakże sterane zdrowie nie pozwoliło mu rozwinąć szerszej działalności społecznej. Stan zdrowia zmusił go do przejścia na emeryturę w 1952 roku. Zmarł w Bydgoszczy 24 lutego 1955 roku.

Z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Miasta oraz Wojewódzkiej Biblioteki z okazji 60-lecia TMB, przypadającej w 1983 r. postanowiono pamięć Dr Bełzy utrwalić w sposób trwały, fundując mu tablicę pamiątkową. Uroczystość na życzenie córki Dra Bełzy ustalono na dzień 24 lutego 1984 roku. W uroczystości wzięli udział mieszkańcy okoliczni, przemówienie okolicznościowe wygłosił prezydent miasta Andrzej Barkowski, z aktu odsłonięcia tablicy pamiątkowej dokonała córka Dra Bełzy Alina Bełza-Harasy-mowicz, która na tę uroczystość przybyła z Krakowa.

JOZEF PODGÓRECZNY

Wydawnictwa bibliofilskie Biblioteki Narodowej

Zainicjował je w 1972 r. Leon Marszałek, ówczesny i zastępca dyrektora BN, pod którego opieką edytorską ukazał się pierwszy tomik serii. Począwszy od tomiku drugiego /1976 r./ opiekę nad wydawnictwami bibliofilskimi BN przejął Andrzej Kłossowski.

Wydawnictwa bibliofilskie BN uzyskały dotąd następujące nagrody:

I nagroda na zorganizowanym przez Towarzystwo Przyjaciół Książki Ogólnokrajowym Konkursie na Mały Druk Bibliofilski /1973 r./. Nagrodę uzyskał druk Józefa Andrzeja Załuskiego "Programma literarium ad bibliophilos". Nagroda ZG Stowarzyszenia Księgarzy Polskich na zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Wydawców Książek Konkursie na Najlepiej Wydaną Książkę 1979 r. Nagrodę uzyskała książka A. Gieysztora "O godności książki w Polsce". Wyróżnienie za tenże druk na tym samym konkursie /w puli nagród głównych/. Wyróżnienie w ww. konkursie za druk: Henryk Jabłoński "Tradycja i współczesność" /w puli nagród głównych/.

Dotychczas w serii bibliofilskiej BN wydano

1. ZAŁUSKI JOZEF ANDRZEJ. Programma literarium ad bibliophilos. Warszawa 1972. Do druku przygotowała Paulina Buchwald-Pelcowa. Szata graficzna Krzysztof Racinowski. Opieką edytorską Leon Marszałek. Z okazji Międzynarodowego Roku Książki.
2. TATARKIEWICZ WŁADYSŁAW. Prawda w sztuce. Warszawa 1976. Do druku przygotował Andrzej Kłossowski. Szata graficzna Krzysztof Racinowski. Opieką edytorską Leon Marszałek. W 90-lecie urodzin W. Tarkiewicza.
3. ESTREICHER KAROL. O bibliografii. Trzy lekcje wygłoszone 6, 13 i 16 listopada 1866 roku w Szkole Głównej w Warszawie. Warszawa 1978. Do druku przygotowała i wstępem opatrzyła Maria Magdalena Biernacka. Szata graficzna Tytus Jacek Walczak. Opieką edytorską Leon Marszałek i Andrzej Kłossowski.
4. DEMBY STEFAN. O miłości do książek w Polsce. Warszawa 1978. Wstęp Witold Stankiewicz. Do druku przygotował Andrzej Kłossowski. Szata graficzna Zbigniew Dolatowski. Opieką edytorską Leon Marszałek. W 50-lecie Biblioteki Narodowej.
5. GIEYSZTOF ALEKSANDER. O godności książki w Polsce. Przygotował do druku Andrzej Kłossowski. Szata graficzna Leon Urbański. Warszawa 1979. W 60-lecie urodzin W. Stankiewicza.
6. FITELBERG GRZEGORZ. 1879-1953. Warszawa 1979. Przygotowała do druku Wanda Bogdany-Popielowa. Szata graficzna: Andrzej Ludwik Włoszczyński. Opieką edytorską Andrzej Kłossowski. Z okazji I Międzynarodowego Konkursu Dyrygentów im. G. Fitelberga, Katowice 1979.
7. JABŁONSKI HENRYK. Tradycja i współczesność. Warszawa 1979. Przygotował do druku Andrzej Kłossowski. Szata graficzna Krzysztof Racinowski. Opieką edytorską Witold Stankiewicz. W 70-lecie urodzin H. Jabłońskiego.
8. KOCHANOWSKI JAN. Pieśń o potopie. Warszawa 1981. Wstęp Paulina Buchwald-Pelcowa. Do druku przygotowała Krystyna Dymkowska. Szata graficzna Małgorzata Różańska. Opieką edytorską Andrzej Kłossowski.
Książeczka ukazała się w 3 wariantach, z trzema różnymi dedykacjami. W podzięce za pamięć o BN i cenne dary - dla a/ Polonii Amerykańskiej, b/ Polaków z zagranicy, Ogólnie - "W podziękowaniu za wdzięczną pamięć i cenne dary dla Biblioteki Narodowej".
9. KOMASARA IRENA. Jana III Sobieskiego umiłowanie ksiąg. Warszawa 1983. Do druku przygotował Andrzej Kłossowski. Szata graficzna Marian Sztuka. W trzechsetną rocznicę odsieczy wiedeńskiej.
10. SYLVIUS JAKUB. Królowi nad wszezi królmi. Do druku przygotowała Paulina Buchwald-Pelcowa. Szata graficzna Romualda Milanowska. Opieką edytorską Andrzej Kłossowski. Warszawa 1983. W osiemdziesięciolecie urodzin prof. Alodii Kaweckiej-Gryczowej.

11. KRZYŻANOWSKI WACŁAW. Architekt o bibliotece. Warszawa 1983. Do druku przygotował i notą edytorską opatrzył Andrzej Kłossowski. Szata graficzna Jan Heydrich. Opieka edytorska Stanisław Czajka. Dedykacja: "W serdecznej podziękę za osobisty wkład w dzieło budowy Książnicy Narodowej".

Nakłady publikacji bibliofilskich BN nie przekraczają kilkuset egzemplarzy.

W przygotowaniu - z okazji 40-lecia powstania warszawskiego - poz. nr 12: Krzysztof Baczyński "W żalu najczystszy".

ANDRZEJ KŁOSSOWSKI

Czy tak powinno być?

Mało czasu na czytanie

Zbyteczne dodawać, że czytelnictwo jest uwarunkowane także wielkością czasu wolnego, jakim dysponuje czytelnik. Z. Kwieciński podaje, że uczniowie szkół średnich dysponują /tabela 1/ w ciągu doby w zależności od typu stałego miejsca zamieszkania /miasto, miasteczko, wieś duża, mała/ od 2,8 do 2,0 godz. na zabawę, rozrywkę, odpoczynek¹. Gdy uświadomimy sobie, że tylko pewien ułamek tego czasu może być przeznaczony na czytanie, zrozumiałe staje się, dlaczego duża część młodzieży szkolnej swój kontakt z książką ogranicza do lektur szkolnych. Wyeliminowanie do minimum strat czasu na drogę, również ciężkiej pracy młodzieży w rolnictwie /na wsi i w miasteczku/, wchodzącej zwykle w konflikt z obowiązkami szkolnymi, racjonalizacja wykorzystania czasu nauki w szkole i w domu - wszystko to w sumie może pozwolić na zwiększenie czasu wolnego młodzieży. Jeżeli nie podejmiemy tych działań, trudno będzie wyobrazić sobie dalszy rozwój czytelnictwa uczniów i ich rozwój kulturalny.

¹ Z. Kwieciński. "Budżet czasu uczniów a ich środowisko". Warszawa 1979 s. 44.

Typ stałego miejsca zamieszkania uczniów klas I - III
a rozkład czasu w ciągu doby /średnie w godz./

Rodzaj zajęcia	Typ miejsca stałego zamieszkania			
	miasto	miasteczko	wieś duża	wieś mała
Zajęcia w szkole praktyczna nauka zawodu	6,2	6,2	6,2	6,2
Odrabianie lekcji	2,1	2,0	2,3	2,2
Dojazd i dojście do szkoły /w obie stro- ny z oczekiwaniem/	0,7	1,2	1,5	1,6
Praca w polu, ogrodzie, przy domu, w domu	0,8	1,2	1,2	1,4
Mycie, spożywanie po- siłków, porządkowa- nie ubrania itp.	1,4	1,4	1,4	1,3
Pomoc rodzicom w za- kupach, porządkach w domu	1,2	1,1	0,9	0,8
Zabawa, rozrywka, odpoczynek	2,8	2,5	2,2	2,0
Sen	8,2	8,1	8,0	8,0
Inne	0,6	0,3	0,3	0,5
Razem godzin	24,0	24,0	24,0	24,0

Można założyć, że podobny do wyżej wymienionego byłby rozkład czasu w ciągu doby uczniów szkół podstawowych, zwłaszcza klas ostatnich, gdybyśmy mogli taki przeprowadzić. Przemawiają za tym pewne fakty. Programy nauczania w szkołach podstawowych są nie mniej przeładowane, jak w średnich, podobnie długie są dojazdy dzieci i typologia stałego miejsca zamieszkania. Dlatego też wnioski dotyczące wielkości czasu wolnego dzieci i możliwości jego wykorzystania na lekturę nie powinny różnić się od tych, jakie wyciągaliśmy w odniesieniu do uczniów szkół średnich.

E. Wnuk-Lipiński podaje za lata 1969 i 1976 zestawienie struktury dobowego budżetu czasu ludzi dorosłych /tabela 2/².

Tabela 2

Porównanie struktury dobowego budżetu czasu w latach 1969-1976 według płci i aktywności zawodowej respondentów /w godzinach i minutach/

Podstawowe typy zajęć	Czynni zawodowo				Bierni zawodowo			
	Mężczyźni		Kobiety		Mężczyźni		Kobiety	
	1969	1976	1969	1976	1969	1976	1969	1976
Ogółem	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0
Zajęcia związane z pracą	7,29	7,53	6,52	6,51	1,48	1,01	0,34	0,43
Zajęcia związane z potrzebami fizjologicznymi	9,46	9,33	9,39	9,30	11,27	10,39	10,59	10,27
Zajęcia obowiązkowe	2,20	1,52	4,40	4,31	4,15	5,34	8,11	8,09
Czas wolny	4,25	4,42	2,49	3,08	6,30	6,46	4,16	4,40

Okazuje się, że ta struktura jest w porównywanym okresie stosunkowo stabilna. A oto ważniejsze zmiany, jakie wystąpiły:

1/ zwiększył się udział czasu wolnego w strukturze doby we wszystkich wymienionych kategoriach respondentów;

2/ powiększył się udział czasu przeznaczanego na zajęcia związane z pracą wśród czynnych zawodowo mężczyzn, a pozostał prawie bez zmian wśród zawodowo czynnych kobiet;

3/ nastąpił spadek udziału czasu przeznaczanego na zajęcia związane z potrzebami higienicznymi wśród wszystkich wymienionych kategorii respondentów;

4/ zmniejszył się czas na zajęcia obowiązkowe wśród osób czynnych zawodowo;

² E. Wnuk-Lipiński. "Budżet czasu - struktura społeczna, polityka społeczna". Wrocław 1981 s. 127.

5/ powiększył się czas wolny u wszystkich wymienionych kategorii społecznych.

Nas interesują tutaj przede wszystkim tendencje zmian we wzorach wykorzystania czasu wolnego i miejsce w nich czytania książki. Na wzór trzech układów kultury, która wprowadziła do literatury socjologicznej A. Kłoskowska, E. Wnuk-Lipiński wyróżnił trzy układy w sferze czasu wolnego. Do pierwszego zaliczył nieinstytucjonalne formy jego wykorzystania /rozmowy i odpoczynek w rodzinie, życie towarzyskie, hobby itp./. Drugi obejmuje zajęcia, które zapewniają pewne instytucje /biblioteka, teatr, kino, dom kultury itp./. Trzeci zaś jest związany z odbiorem treści powielanych przez telewizję, radio, prasę. Wedle zestawienia uczestnictwa w trzech układach czasu wolnego w latach 1969-1976, jakie sporządził ten autor /tabela 3/, widoczna jest rosnąca rola trzeciego układu, a malejąca - dwóch pozostałych. Drugi układ, w którym mieści się czytanie książki, stanowi najmniejszy procent czasu wolnego. Ekspansja trzeciego układu czasu wolnego, spowodowana głównie oglądaniem telewizji, nastąpiła przede wszystkim kosztem drugiego układu.

Tabela 3

Dynamika uczestnictwa w trzech układach czasu wolnego w latach 1969-1976 według płci i aktywności zawodowej respondentów

Układy czasu wolnego	Czynni zawodowo				Bierni zawodowo			
	Mężczyźni		Kobiety		Mężczyźni		Kobiety	
	1969	1976	1969	1976	1969	1976	1969	1976
Czas wolny - w godz. i min.	4,36	4,23	2,55	3,01	6,56	6,22	4,29	4,58
- w procentach	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I układ	34,8	30,8	35,4	32,0	38,9	36,4	39,8	33,6
II układ	14,9	9,5	20,0	13,8	18,5	15,2	18,2	21,8
III układ	50,3	59,7	44,6	54,2	42,6	48,4	42,0	44,6

Godne uwagi jest zestawienie tego autora, dotyczące czytania książek w latach 1969 i 1976 /tabela 4/. Widoczna jest w jego świetle tendencja spadku w okresie porównywanym liczby osób uprawiających to zajęcie. Ponadto trzeba tutaj podkreślić, że niewielkie procenty osób z wymienionych grup społecznych traktuje je jako zajęcie główne, a wprost minimalne - jako towarzyszące.

Czytanie książek w latach 1969 i 1976
według płci i aktywności zawodowej respondentów

Charakter zajęcia	Mężczyźni czynni zawodowo		Kobiety czynne zawodowo		Kobiety bierne zawodowo	
	1969	1976	1969	1976	1969	1976
Główne odsetek osób zajęcia	18,0	12,6	17,2	15,2	19,7	17,5
czas w godz. i min.	1,13	1,55	1,09	1,07	1,21	1,21
Zajęcia odsetek osób towarzyszą- ce	3,5	2,4	2,8	2,6	2,7	2,7
czas w godz. i min.	1,03	0,56	1,05	1,10	1,00	1,03

Czas, jaki poświęcają one na czytanie książek, także nie jest wielki. W 1976 r. wyniósł on w przypadku traktujących tę czynność jako główne zajęcie - mężczyzn czynnych zawodowo - 1 godz. 55 min., kobiet czynnych zawodowo - 1 godz. 7 min., kobiet biernych zawodowo - 1 godz. 21 min., a więc niewiele, gdy uświadomi się, że jest owa czynność dla tych osób głównym zajęciem.

Ilość czasu wolnego, jakim dysponują czytelnicy, ma więc pewien wpływ na ich kontakty z książką. Zwłaszcza, że w jego ramach dominują formy aktywności, które uprawia się w domu, a do których należy czytanie książek. Zarówno młodzież szkolna, jak też ludzie dorośli mają na ogół mało tego czasu. W strukturze dobowego budżetu czasu charakteryzuje się on niskim udziałem. Tylko nieliczna grupa ludzi dorosłych poświęca go na czytanie książek. Najpopularniejszym zajęciem wypoczynkowym w wolnym czasie jest ciągle oglądanie telewizji. Wprawdzie młodzież szkolna stara się w wolnym czasie zajmować się obok zabaw i wypoczynku także czytaniem lektur szkolnych, to mając jego mniej niż ludzie dorośli, nie mogą go wykorzystać efektywnie. Ponadto uczniów obciążają dojazdy do szkół, a na wsi jeszcze praca na roli. Źródło poprawy czytelnictwa szukać należy w racjonalizacji zarówno budżetu czasu dobowego, jak też wolnego.

Jeszcze nie jest za późno

Mamy oczekiwaną od lat, ujednoczoną polską normę opisu bibliograficznego książki /PN-82/N-01152.01/, zgłoszoną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i ustanowioną przez Polski Komitet Normalizacji, Miar i Jakości dnia 17 czerwca 1982 r. jako norma obowiązująca od dnia 1 stycznia 1984 r.

Ukazały się również z małym opóźnieniem przepisy katalogowania książek. Może te dwa dokumenty poznawane jednocześnie rozwieją wątpliwości powstające u bibliotekarzy bibliotek publicznych: 1. Czy rok 1984 można przyjąć za termin wprowadzenia nowych zasad katalogowania według obowiązującej normy opisu bibliograficznego książki? 2. Czy wprowadzenie drugiego stopnia szczegółowości opisu bibliograficznego musi obowiązywać w katalogach wszystkich bibliotek?

1.

Przed wprowadzeniem zmian w katalogowaniu powinny być spełnione określone warunki do realizacji tego zadania. Przede wszystkim muszą znać zasady katalogowania bibliotekarze zajmujący się katalogowaniem. Do tej pory trwa jeszcze szkolenie, organizowane centralnie, dla instruktorów i kierowników działów bibliotek stopnia wojewódzkiego. Cykl tych spotkań nie został jeszcze zakończony. W poszczególnych województwach rozpoczęto szkolenie bibliotekarzy z bibliotek niższego stopnia, ale zakończenie tych szkoleń uzależnione jest od zakończenia cyklu szkoleń centralnych.

Tak więc nie mamy jeszcze do końca przygotowanych bibliotekarzy do katalogowania według nowych zasad. I właściwie ten fakt powinien decydować o wyznaczeniu terminu obowiązkowego wprowadzania zmian w katalogowaniu. Patrząc optymistycznie na możliwość przeprowadzania szkolenia w 1984 r., można założyć, że rok 1985 będzie początkiem wprowadzania przez bibliotekarzy nowych zasad katalogowania.

Następnym, bardzo istotnym warunkiem do wprowadzenia nowych zasad katalogowania to konieczność posiadania przez bibliotekarzy opracowanych przepisów katalogowania. Opracowanie Marii Lenartowicz składa się z trzech części: Opis bibliograficzny, b. Hasło, c. Budowa katalogu alfabetycznego.

Ukazała się tylko część pierwsza, następne są w przygotowaniu.

Uważam, że przepisy katalogowania powinny obejmować całość zagadnień z tym związanych. Brak opracowania tak ważnego elementu, jakim jest hasło w katalogowaniu alfabetycznym, stawia katalogujących w trudnej sytuacji. Będzie to jakieś prowizoryczne rozwiązanie, a historia uczy, że prowizorki utrzymują się długo.

Biorąc to wszystko pod uwagę, nasuwa się postulat: termin wprowadzania do katalogowania nowych przepisów odsunąć na następne lata. Myślę tutaj o katalogowaniu indywidualnym w poszczególnych bibliotekach. Biblioteki wykorzystujące drukowane karty katalogowe Biblioteki Narodowej, będą miały w swoich katalogach opisy według nowej normy.

2.

Norma opisu bibliograficznego książki przewiduje trzy stopnie szczególności opisu:

- a/ pierwszy stopień - obejmujący elementy obowiązkowe, niezbędne dla identyfikacji książki lub jej opisywanej części,
- b/ drugi stopień - obejmujący elementy obowiązkowe i zalecane, bliżej charakteryzujące książkę lub jej opisywaną część,
- c/ trzeci stopień - obejmujący wszystkie elementy opisu uwzględnione w normie.

Ustalono na szkoleniach centralnych, że w opisach katalogowych ma być stosowany drugi stopień szczególności opisu. Bibliotekarze uważają, że jest to niewłaściwe postanowienie. Norma, jak wskazano wyżej, przewiduje trzy stopnie szczególności i nie ustala jednoznacznie, który stopień szczególności powinien być stosowany w określonych opisach bibliograficznych książki. Najważniejszy jest pierwszy stopień szczególności - obejmuje on obowiązkowe elementy opisu, niezbędne dla identyfikacji książki.

Uważam, że biblioteki publiczne powinny stosować w katalogowaniu książek pierwszy stopień szczególności. Tylko nieliczne biblioteki publiczne, posiadające w jednym zbiorze ponad 100 tys. książek, mogą stosować wyższy stopień szczególności. Poza tym "Norma" przewiduje możliwość uwzględniania w opisach pierwszego stopnia szczególności dodatkowych elementów dobranych w zależności od potrzeb.

Proponuję by opis bibliograficzny książki dla katalogów alfabetycznych w bibliotekach publicznych uwzględniał następujące elementy: Tytuł właściwy /pierwsze oznaczenie odpowiedzialności, oznaczenie wydania/; Pierwsze miejsce wydania /nazwa wydawcy, data wydania, określenie objętości/.

3.

Dla uzasadnienia tej propozycji podam kilka argumentów:

- katalog alfabetyczny ma udzielić informacji czy biblioteka posiada poszukiwane dzieło określonego autora o określonym tytule lub dzieło o określonym tytule oraz jakie dzieła danego autora znajdują się w bibliotece. Pierwszy stopień szczególności udziela takich informacji.
- opis katalogowy powinien być czytelny dla przeciętnego czytelnika. Opis zawierający tak dużo elementów, jak zakłada drugi stopień szczególności

ci, przy zastosowaniu jeszcze "znaków umownych" jest bardzo nieczytelny. Myślę, że bibliotekarze doczekają się kiedyś również drukowanych kart katalogowych zawierających mniej elementów opisu niż to jest obecnie.

- biblioteki publiczne posiadające kilka, kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt tysięcy książek nie magazynują ich przez wiele lat. Są to księgozbiory żywe, ciągle zmieniające się. Wobec tego rola katalogu w takiej bibliotece jest inna niż w dużej bibliotece naukowej. Na pewno upłynie jeszcze kilka dziesięcioleci, zanim większość bibliotek publicznych będzie mogła wykorzystywać maszyny cyfrowe do identyfikacji opisów bibliograficznych książek.
- katalog w małej bibliotece z wolnym dostępem do książek nie jest tak często wykorzystywany, jak w bibliotece, gdzie wypisuje się rewersy by wypożyczyć książkę.
- zastosowanie pierwszego stopnia szczegółowości w opisach katalogowych w bibliotekach publicznych nie przeszkodzi w uzgodnieniu nowych przepisów katalogowania z przepisami międzynarodowymi, nie przeszkodzi w wykorzystywaniu drukowanych kart katalogowych Biblioteki Narodowej, chociaż dobrze byłoby gdyby drukowano karty potrzebne do katalogów, a nie do bibliografii narodowej. Nie będzie to przeszkadzało w ujednoczeniu opisu książki w Polsce.

Dlatego apeluję do Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej, by zweryfikował swoje ustalenia w opisanej sprawie. Jeszcze nie jest za późno. Większość bibliotekarzy doceniających ważność nowych przepisów katalogowania, z nadzieją oczekuje na realne ustalenia wymagane w bibliotekach publicznych.

JULIUSZ BERNARD

SPRÓSTOWANIE

Do numeru 2/84 "Bibliotekarza" z winy chochlika - nieodłącznego towarzysza pracy drukarza - zakradło się kilka błędów.

Na str. 25 w nocie "Od redakcji" błędnie wydrukowano nazwisko pani Heleny Z a r a c h o w i c z , dyrektora Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy.

W składzie Komitetu Redakcyjnego "Bibliotekarza" /II str. okładki/ zamiast pana Janusza N o w i c k i e g o znalazł się Janusz Kozicki.

Za błędy serdecznie przepraszamy.

Chiny — dynamiczny rozwój bibliotek

Rzadko sięgamy do tak odległych krajów jak Chiny, aby przedstawić panującą tam sytuację w zakresie informacji i bibliotek. W tym wielkim kraju każdy problem ma wielki wymiar. Dotyczy to również informacji, bibliotek i bibliotekarstwa.

Obecnie w Chinach obserwuje się dynamiczny rozwój bibliotek i informacji naukowej. Wygląda na to, że w następnych dwóch, trzech latach, nastąpi dalsza aktywizacja działalności chińskich bibliotekarzy. Mają oni za sobą trudne i negatywne w praktyce doświadczenia z Rewolucji Kulturalnej. Od samego jej początku, tj. od 1965 r., aż do upadku tzw. Bandy Czwoorga w 1976 r., chiński system informacji naukowej oraz biblioteki znajdował się w stagnacji, a to ze względu na przewalające się przez kraj napięcia polityczne, dające silne reperkusje w życiu naukowym i kulturalnym.

Od 1977 r. sytuacja zaczęła zmieniać się jednak na lepsze. Władze przeprowadziły ważne zmiany w sferze funkcjonowania życia ekonomicznego i rozwoju społecznego, a w ostatnich dwóch latach weszły na drogę liberalizacji ekonomicznej, co znajduje obecnie konsekwencje zarówno w życiu wewnętrznym Chin, jak również w stosunkach tego kraju ze światem zewnętrznym. Jednym z fragmentów tego otwarcia jest wzmożone nasyca nie kraju wysokiej jakości technologiami importowanymi z zagranicy.

Stephen Roberts, wykładowca z Wydziału Bibliotekarstwa i Informacji Wyższej Szkoły w Ealing /Australia/, który był ostatnio w Chinach z grupą bibliotekarzy australijskich, stwierdza na łamach brytyjskiego "Library Association Record", iż biblioteki w tym kraju przeżywają renesans, po zastoju z okresu Rewolucji Kulturalnej. Miał on m.in. okazję zwiedzić Bibliotekę Narodową w Pekinie, biblioteki miejskie w kilku miastach chińskich, biblioteki lokalne, a także kilka bibliotek uniwersyteckich, bibliotekę medyczną oraz Bibliotekę Chińskiej Akademii Nauk. Zapoznał się także z kilkoma szkołami bibliotekarskimi i kilkoma bibliotekami szkolnymi. W sumie dosyć obszerny obraz.

Stwierdza on, iż wymiana doświadczeń z bibliotekarzami chińskimi była obustronnie korzystna, a poziom zawodowy, jaki reprezentowali młodzi bibliotekarze chińscy budził podziw, wystawiając dobrą opinię systemowi kształcenia zawodowego w tym kraju. Uważa on także, iż od bibliotekarzy chińskich można nauczyć się wielu rzeczy zarówno jeśli chodzi o problemy zawodowe, jak kwestie kulturalne.

Chiny są zaawansowanym krajem rozwijającym się, który w ostatnich 30 latach zarejestrował na swym koncie nie jedno osiągnięcie. Stara się także ten wielki kraj sformułować płaszczyznę łączącą wielowiekową tradycję i współczesny model polityczno-społeczny. Eksperci odwiedzający Chiny są na ogół zgodni z tym, iż wszelkie próby przeprowadzenia uogólnień na temat biblio-

tekarstwa informacji naukowo-technicznej są trudne. Dr Roberts, po kilkutygodniowym pobycie, a trzeba podkreślić, iż była to druga wizyta w Chinach /studyjna/, odradza wręcz generalizowanie na ten temat, jeżeli nie ma się odpowiednio długiego doświadczenia i rozbudowanych kontaktów zawodowych z tym krajem.

To, co można jednak stwierdzić z całą pewnością, biblioteki są niezwykle wysoko cenione przez społeczeństwo chińskie. Znajduje to wyraz w ich intensywnym wykorzystywaniu. Chińczycy w całej rozciągłości zdają sobie sprawę z wielkiej roli jaką biblioteki odgrywają w procesie edukacyjno-wychowawczym, w całym systemie oświaty i szkolnictwa wszystkich szczebli. Zarówno profesorowie, wykładowcy, nauczyciele, jak studenci i uczniowie, chętnie i często odwiedzają biblioteki, korzystając ze zgromadzonych w nich materiałów w celach badawczych i edukacyjnych.

Biblioteki ogólnodostępne są zorganizowane na innych zasadach niż w Europie. Służba biblioteczna organizowana jest na szczeblu osiedlowym, komuny wiejskiej, zakładu pracy. Tam też dostarczane są lektury, ale w nie tak szerokim zakresie, jak to się przyjęło w krajach europejskich.

W Chinach funkcjonują nawet biblioteki uliczne posiadające różnego typu lekką literaturę; małe biblioteki, posiadające niewielkie czytelnie wystawiają swoje książki i krzesła na ulicę, gdzie korzystają z nich chętnie zarówno młodzi, jak dorośli.

Członkostwo w wielkich bibliotekach miejskich i prowincjonalnych jest ograniczone, zwłaszcza dla ludzi posiadających abonamenty czytelnicze umożliwiające im wypożyczanie odpowiednich książek i potrzebnych im materiałów. Jednakże do bibliotek jest wolny, ogólny dostęp, jeśli pragnie się uzyskać poradę i konsultacje. Jest to powszechnie obowiązująca zasada. Rozwiązanie to jest właściwie metodą regulowania podaży i popytu na literaturę gromadzoną w bibliotekach.

Dr Roberts twierdzi, iż wolny dostęp do bibliotek i świadczonych przez nie usług zalałoby je tłumem poszukujących książek i literatury różnego typu. Chińczycy bowiem kochają książki i są zagorzałymi czytelnikami. Świadczy o tym również to, że chińskie księgarnie są zawsze zatłoczone i robią dobre interesy.

Wielkie biblioteki naukowe i uniwersyteckie posiadają spore kolekcje literatury chińskiej i zachodnio-europejskiej i europejskiej. Regułą powszechnie obowiązującą w tego typu bibliotekach jest ograniczony, kontrolowany dostęp do ich kolekcji. Katalogi w tych bibliotekach są interesujące. Obecnie podejmuje się bowiem próby znormalizowania zasad katalogowania i klasyfikowania publikacji, przygotowując się do wprowadzenia automatyzacji. Podjęto m.in. eksperymenty przystosowania czytników do języka chińskiego.

Reforma języka jest w Chinach ciągle problemem otwartym, który w następnych 10-20 latach wpłynie na rozwój informacji i bibliotekarstwa

chińskiego. Jeśli chodzi o administrację i zarządzanie bibliotekami, to w tym wypadku Chińczycy opierają się o sprawdzone gdzie inadziej i praktyczne zasady bibliotekarstwa podstawowego. Jakkolwiek bibliotekarze chińscy nie posiadają tak wielkich zasobów, aby mogli doskonalić systemy i metody, to jednak profesjonaliści chińscy mają wyrobiony stosunek do tej problematyki i ściśle obserwują postępy europejskie w tej dziedzinie, traktując to jako ewentualne przyszłe źródło inspiracji zachęcającej do wprowadzania innowacji różnego typu.

Przedstawione tu impresje i wrażenia, jakie wyniósł z podróży po Chinach dr Robers są ciekawe z kilku względów. Ukazują one przede wszystkim główne zarysy organizacji i funkcjonowania bibliotekarstwa chińskiego. Z drugiej jednak strony potwierdzają przekonanie o otwartości Chin na kontakty i wymianę doświadczeń. Warto w tym kontekście wskazać, iż w ostatnich latach bibliotekarze chińscy intensyfikują kontakty z zagranicą. Podejmują oni studia doktoranckie bibliotekarskie w Australii i USA. Wygląda na to, iż Wielka Brytania również stanie się obiektem chińskich zainteresowań bibliotekarskich. Warto więc o tym wiedzieć, bo jak się twierdzi "Chiny to kraj i naród obiecujący serdeczne, przyjazne i wzajemnie korzystne więzi profesjonalne".

OSKAR SZUMSKI

Od marca 68 do sierpnia 80

Profesorskie konfrontacje

KIENIEWICZ STEFAN. Historyk a świadomość naroda. Warszawa 1982, Czytelnik s. 358, cena: 200 zł

I oto mam przed sobą niezwykle interesującą książkę, którą - jak sądzę, a nawet jestem pewny - powinien przeczytać każdy kto zajmuje się współczesnymi i historycznymi problemami Polski i Polaków. Jest to zbiór studiów, wykładów, referatów i szkiców wybitnego historyka szkoły warszawskiej prof. Stefana Kieniewicza - związanego trwale i ściśle z Uniwersytetem Warszawskim - zamknięty w brzemiennej dla współczesnej sytuacji Polski cezurze czasowej - marzec 1968 - sierpień 1980. Zbiór wzbogacono o trzy wcześniejsze, ale ważne rozprawy, w których omawia prof. Kieniewicz problemy nadal żywe i budzące gorące dyskusje.

Książka rodziła się z trudem. Na okładce figuruje rok wydania 1982. Tymczasem znalazła się w księgarniach i szybko zniknęła tuż pod koniec 1983 roku. Zastanawiające także, iż jej ukazanie się nie zostało w zasadzie odnotowane ani w prasie tygodniowej, ani w żadnych innych masowych środkach przekazu. Zastanawiająca i bulwersująca jest ta cisza, ponieważ książka prof. Kieniewicza jest - na tle toczących się obecnie w kraju sporów, dyskusji i kontrowersji o źródła kryzysu - wyważonym i racjonalnym przypomnieniem kwestii pozostających nie rozwiązanych od wielu lat.

Oddajmy jednak głos autorowi. We wstępie pisze prof. Kieniewicz m.in.: Od stycznia do lipca owego pamiętnego roku /1968/ bawiłem poza krajem. Wróciłem do Warszawy jako człowiek niezaangażowany w wypadkach marcowych, nie skompromitowany ani w oczach władz, ani w oczach społeczeństwa. Mogło się zdawać niektórym z moich kolegów, nie tylko historyków, że stanowisko, jakie zajmę w tej czy innej sprawie, może jakoś zażyć pośród niewygasłego politycznego napięcia. W tej sytuacji orientowałem się słabo i wypowiedzi, jakich po mnie oczekiwano, podejmowałem się nie bardzo chętnie".

A jednak, mimo tej skromności prof. Kieniewicz zabierał głos w wielu ważnych dla historyków, uczonych, społeczeństwa kwestiach, dzielących i różniących Polaków na tle stosunku do dziedzictwa historycznego; podejmowanych wówczas różnych, krótkowzrocznych reform i działań nie tylko nie rozwiązujących niczego, a wręcz spiętrzających problemy, co ujawniło się potem z tak wielką siłą w sierpniu 1980 r. Cały zbiór "Historyk a świadomość naroda" świadczy dowodnie o postawie i poglądach prof. Kieniewicza. Pokazuje także, iż zastrzeżenia, które zgłaszał były rzetelnie ar-

gumentowane, nie rodziły się z koniunkturalizmu, lecz ze znajomości rzeczy, były głosem zatroskanego Polaka i wybitnego historyka.

Wymieńmy kluczowe rozprawy tego zbioru, aby uświadomić sobie rangę omawianej przez autora problematyki: "Drogi wiodące do niepodległości" /1968/, referat przygotowany na sesję naukową zorganizowaną przez Uniwersytet Warszawski z okazji 50 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości; "Reforma przez zaskoczenie" /1973/, artykuł przygotowany dla tygodnika "Kultura" i podejmujący problemy związane z przygotowywaną reformą programów uniwersyteckich; "Pomiędzy Krakowskim Przedmieściem a Starówką" /1973/ artykuł napisany dla "Nowych Dróg", a podejmujący kwestie antagonizmów dzielących środowisko profesury uniwersyteckiej i środowisko uczonych związanych z Polską Akademią Nauk /oba artykuły nie zostały opublikowane i docierają do szerszej publiczności dopiero teraz/; "Nauki historyczne i świadomość narodowa: wczoraj, dziś i jutro" /1975/ wykład przygotowany na otwarcie roku akademickiego, w którym prof. Kieniewicz podejmuje bolesny problem prawdy historycznej, wskazując na niebezpieczeństwa wynikające z głoszenia półprawd i szkodliwość cenzurowania publikacji naukowych: "Wizerunek Polaka okresu niewoli" /1979/ artykuł przygotowany z okazji otwarcia wystawy "Polaków portret własny"; "Dziedzictwo ideowe Powstania Listopadowego" /1980/, rozprawa przygotowana z okazji 150 lecia Powstania Listopadowego.

Uzupełniają ten obraz trzy rozprawy, które są dzisiaj praktycznie nieosiągalne. Pierwsza z nich to "Rodowód inteligencji polskiej" /1946/, w którym autor podejmuje polemikę z prof. Chałasińskim lansującym wówczas tezę o szlacheckim pochodzeniu i tradycjach naszej inteligencji. Drugi to "Historia narodu, czy historia państwa" /1947/, w którym prof. Kieniewicz, jak się dzisiaj okazuje, trafnie i dokładnie określił drogi rozwoju badań historycznych w Polsce. Trzeci wreszcie to "Problemy pracy organicznej 1840-1890" /1958/ referat wygłoszony na VIII Zjeździe Historyków Polskich w Krakowie, raz tylko publikowany w wydawnictwach zjazdowych, w którym autor wyłożył tezy, wówczas kontrowersyjne, ale którym prof. Kieniewicz pozostaje nadal wierny.

Już ten krótki zestaw rozpraw, artykułów i referatów zebranych w książce "Historyk a świadomość narodowa" wskazuje, iż mamy do czynienia z publicystyką osadzoną w kluczowej dla współczesnej Polski problematyce. Z perspektywy 16 lat, tj. okresu 1968-1980 i w świetle obecnej sytuacji politycznej i społecznej kraju widać szczególnie wyraźnie, iż działania podejmowane w tym okresie przez władze, a ignorujące głosy takie jak prof. Kieniewicza, nie przyniosły korzystnych rezultatów. Cała seria działań podjętych w szkolnictwie wyższym - reforma programów uniwersyteckich, likwidacja katedr, wprowadzenie punktów preferencyjnych, otwarcie nietypowej drogi awansu naukowego w postaci stanowiska docenta z nominacji, czy też pośpieszna i nieprzemyślana reforma szkolnictwa podstawowego, wprowadzająca w system oświaty wiejskiej rzekomo nowoczesny typ szkoły zbiorczej, nie posiadającej jednak ani warunków, ani zaplecza, umożliwiającego zacho-

wanie sprawności procesu kształcenia, czy wreszcie utrzymywanie i utrwalanie podziału środowiska uczonych na tych, którzy pracują w uczelniach i na tych, którzy pracują w placówkach Polskiej Akademii Nauk, wolni od obowiązku dydaktycznego, wszystko to miało wszelkie cechy "rewolucji kulturalnej", przynoszącej więcej szkód niż pożytku.

Dobrze się więc stało, że książka prof. Kieniewicza ukazała się właśnie teraz, kiedy całe społeczeństwo boryka się z bezprecedensowymi trudnościami, kiedy apatia i poczucie beznadziejności paraliżuje wolę działania. Lektura książki prof. Kieniewicza uzmysławia czytelnikowi prostą w gruncie rzeczy prawdę: żaden program nie ma szans realizacji, jeżeli kładzie się w poprzek doświadczeniu historycznemu, jeżeli pragnie wyprzedzić swój czas, nie oglądając się na konsekwencje, jeżeli traktuje społeczeństwo przedmiotowo, jak obiekt manipulacji.

Na koniec warto przytoczyć uwagi, które prof. Kieniewicz sformułował pod adresem autorów podręczników historycznych zawarte w referacie "Miejsce i rola historii w wychowaniu pokoleń" /1976/. Oto słowa, które mają wartość nie tylko wytycznych. Są przede wszystkim drogowskazem postawy, gwarantującej rzetelność przekazu historycznego: "Nauka o przeszłości, jeżeli ma wychowywać, nie może tylko pochlebiać. Naród zaś polski, a zapewne i niektóre inne, nie lubi słuchać o sobie rzeczy przykrych. Nieraz wypadnie nam mówić młodzieży, że byliśmy narodem podobnym do wielu innych, który miewał swoje chwile szansy, ale nie zawsze umiał z nich skorzystać; że bywaliśmy, owszem, krzywdzeni, ale też sami krzywdziliśmy innych; że wielu czczonym przez nas postaciom przeszłości nie dostawało rozumu albo charakteru... Głosząc podobne poglądy, możemy być oskarżeni o pesymizm, jeśli nie o szarganie świętości. Aby pozyskać zaufanie słuchaczy, musimy ich przekonać: nie tylko o naszej rzetelności naukowej, ale i o naszych pozanaukowych motywacjach. Jeżeli nasze wypowiedzi na temat historii ojczystej okażą się podyktowane nie przejściową modą ani oportunistycznym, nie osobistymi urazami czy ambicjami, nie pogonią za popularnością i karierą, ale prawdziwą troską o sprawy narodu - wówczas dopiero będzie nam wolno ufać, że nasze słowa trafią do serc i do sumień". Tę książkę trzeba przeczytać koniecznie.

OSKAR SZUMSKI

PRZEPISY PRAWNE

A. PRZEPISY OGÓLNE

Wykazy aktów prawnych

Obwieszczenie Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 15 grudnia 1983 r. w sprawie wykazów obowiązujących resortowych aktów prawnych. Dz. Urz. Min. Przem. Chem. i Lekkiego z 1984 r. Nr 2, s. 8-13.

Zatrudnianie absolwentów

Zarządzenie Nr 52 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 12 października 1983 r. w sprawie trybu zatrudniania absolwentów. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. Nr 14, poz. 38.

Zawiera szczegółowe przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 1983 r. w sprawie zatrudniania absolwentów. Dz. U. Nr 53, poz. 234.

Zarządzenie Nr 61 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 28 listopada 1983 r. w sprawie ustalenia wykazu miejscowości i zakładów pracy, w których istnieje niedobór kadr z wyższym wykształceniem. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. Nr 15, poz. 39.

Zarządzenie Nr 64 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 1 grudnia 1983 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu działania pełnomocników do spraw zatrudniania absolwentów szkół wyższych. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. Nr 15, poz. 40.

Pełnomocnicy do spraw zatrudniania absolwentów szkół wyższych m.in. obowiązani są do: "podejmowania działań niezbędnych do zapewnienia racjonalnego zatrudniania absolwentów; udzielania pomocy absolwentom w otrzymaniu pracy".

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

Biblioteki szkolne

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 22 sierpnia 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania poziomu wykształcenia dla określenia wysokości stawek wynagrodzenia zasadniczego. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. Nr 10, poz. 63.

Biblioteki szkół wyższych

Zarządzenie Nr 43 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 30 listopada 1983 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu organizacyjnego w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Dz. Urz. Min. Nauki, Szkoln. Wyższ. i Techn. Nr 7, poz. 49.

Do zakresu działania Departamentu Studiów Uniwersyteckich i Ekonomicznych należy m.in. "opracowywanie zasad organizacji i działalności bibliotek naukowych". W strukturze tego departamentu - "Wydział Wydawnictw i Bibliotek".

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1984 r. w sprawie zasad, trybu i organów właściwych do udzielania pracownikom naukowo-dydaktycznym urlopu dla poratowania zdrowia. Dz. U. Nr 9, poz. 37.

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 27 lutego 1984 r. w sprawie zasad, trybu i organów właściwych do wydawania orzeczeń o trwałej niezdolności do pracy nauczycieli akademickich spowodowanej chorobą oraz orzeczeń o czasowej niezdolności do pracy z powodu choroby przekraczającej 1 rok. Mon. Pol. Nr 6, poz. 50.

Przepisy zarządzenia obowiązują od dnia 15 marca 1984 r. równocześnie tracą moc przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 maja 1967 r. w sprawie wydawania orzeczeń lekarskich o trwałej niezdolności do pracy naukowej i dydaktycznej oraz do pracy na stanowiskach bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej. Dz. U. Nr 19, poz. 86.

Informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna

Zarządzenie Nr 43 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 30 listopada 1983 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu organizacyjnego w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Dz. Urz. Min. Nauki, Szkoln. Wyższ. i Techn. Nr 7, poz. 49.

Departament Studiów Uniwersyteckich i Ekonomicznych "sprawuje właściwość przedmiotową" w stosunku do Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej.

Zarządzenie Nr 40/Org/83 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 11 października 1983 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Ministerstwie Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego. Dz. Urz. Min. Hutn. i Przem. Maszyn. Nr 7/8, poz. 16.

W § 27 określono m.in. następujący zakres działania Departamentu Nauki i Techniki - "tworzenie warunków dla prawidłowego przebiegu informacji naukowo-technicznej oraz nadzór nad działalnością Resortowego Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej".

(Te Zar)

UWAGA

prenumeratory Bibliotekarza

Starania Zarządu Głównego o przywrócenie "Bibliotekarzowi" dawnej częstotliwości zakończyły się pomyślnie i już od początku roku 1984 czasopismo ukazuje się jako miesięcznik a nie dwumiesięcznik. Prenumeratory otrzymują zatem w roku bieżącym nie 6, lecz 12 numerów. Cena jednego egzemplarza nie ulega zmianie /30 zł/, koszt prenumeraty wzrasta więc dwukrotnie.

Ponieważ ostateczna decyzja zmiany częstotliwości zapadła już po zebraniu przez "Ruch" wpłat za 6 numerów rocznie, Zarząd Główny zwraca się do wszystkich Prenumeratorów z prośbą o

dokonywanie dodatkowej wpłaty w wysokości 100% wpłaty już dokonanej za następne 6 numerów. Od roku 1984 bowiem pełna opłata za prenumeratę "Bibliotekarza" wynosi:

za kwartał	90,- zł /zamiast 45,- zł/
za półrocze	180,- zł /zamiast 90,- zł/
za rok	360,- zł /zamiast 180,- zł/

Nie wątpimy, że Bibliotekarze odpowiedzą na nasz apel zrozumieniem sytuacji, okażą zawodową solidarność, nie potraktują dodatkowych 6 numerów jako gratisów i nie narażą swej organizacji na straty.

Przepraszamy wszystkich zainteresowanych za zbyt późne zawiadomienie o zmianach i za wynikię stąd kłopoty.

Wpłacać prosimy nie do "Ruchu", lecz bezpośrednio do Stowarzyszenia na konto:

Z. Gł. SBP, Warszawa, Konopczyńskiego 5/7
NBP IV OM Wwa 1049-4040-132

z dopiskiem: Dopłata do prenumeraty "Bibliotekarza".

BIBLIOTEKI W POLSCE

Warszawa 1983, cena zł 120.-

publikacja niezbędna w każdej bibliotece, wydana staraniem Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Sztuki, jest jeszcze do nabycia w Administracji Wydawnictw Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Książka podaje podstawowe i zwięzłe wiadomości o bibliotekach w Polsce. "Zawiera krótki rys historyczny polskiego bibliotekarstwa, charakteryzuje poszczególne sieci biblioteczne: biblioteki naukowe, publiczne, związkowe i inne, informuje także o systemie kształcenia i doskonalenia bibliotekarzy oraz o badaniach naukowych w dziedzinie bibliotekoznawstwa".

/z przedmowy/

Zamówienia należy zgłaszać na piśmie pod adresem:
Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Administracja
Wydawnictw, ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-953 Warszawa.

Zamówienie, podpisane przez głównego księgowego, powinno zawierać uwagę: "Książkę/i/ prosimy nadesłać za zaliczeniem pocztowym, gdyż tylko na tej zasadzie realizowane są obecnie zamówienia. Książkę można też nabyć na miejscu w sprzedaży odręcznej.

INFORMACJA O CENACH I WARUNKACH PRENUMERATY

na 1985 rok

"PORADNIK BIBLIOTEKARZA" /miesięcznik/ - cena prenumeraty:

kwart. 75 zł, półr. 150 zł, rocznie 300 zł

"BIBLIOTEKARZ" /miesięcznik/ - cena prenumeraty:

kwart. 90 zł, półr. 180 zł, rocznie 360 zł

Warunki prenumeraty:

1. Dla osób prawnych - instytucji i zakładów pracy:

- instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajdują się siedziby Oddziałów RSW "Prasa-Książka-Ruch", zamawiają prenumeratę w tych oddziałach;
- instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW "Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli;

2. Dla osób fizycznych - indywidualnych prenumeratorów:

- osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW "Prasa-Książka-Ruch", opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli;
- osoby fizyczne zamieszkałe w miastach - siedzibach Oddziałów RSW "Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsca zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając "blaukietu wpłaty" na rachunek bankowy miejscowego Oddziału RSW "Prasa-Książka-Ruch";

3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW "Prasa-Książka-Ruch", Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Terminy przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:

- do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze roku następnego oraz cały rok następny,
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Redaguje Komitet: Grzegorz Chmielewski, Piotr Choryński, Roman Cieśliński, Franciszek Czajkowski, Danuta Dudziak, Witold Gawron /sekr. red./, Aldona Jaworska, Andrzej Kempa, Stefan Kubów /przew. red./, Elżbieta Malinowska, Zbigniew Nowak, Janusz Nowicki, Jerzy Poleć, Marian Walczak.

Projekt okładki: Aldona Jaworska

Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

Adres redakcji i administracji: 00-953 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
tel. 27-08-47.

NBP: Warszawa IV OM 1049-4040-132. Cena egz. 30,-. Prenumerata roczna: 360,- zł.

Papier ilustr. V kl., 70 g. Obj. 3 ark. druk., 3 ark. wyd., nakład 13 000 egz.

Druk: Centrum INTE - Dz. Poligrafii - al. Niepodległości 186 - Warszawa

